

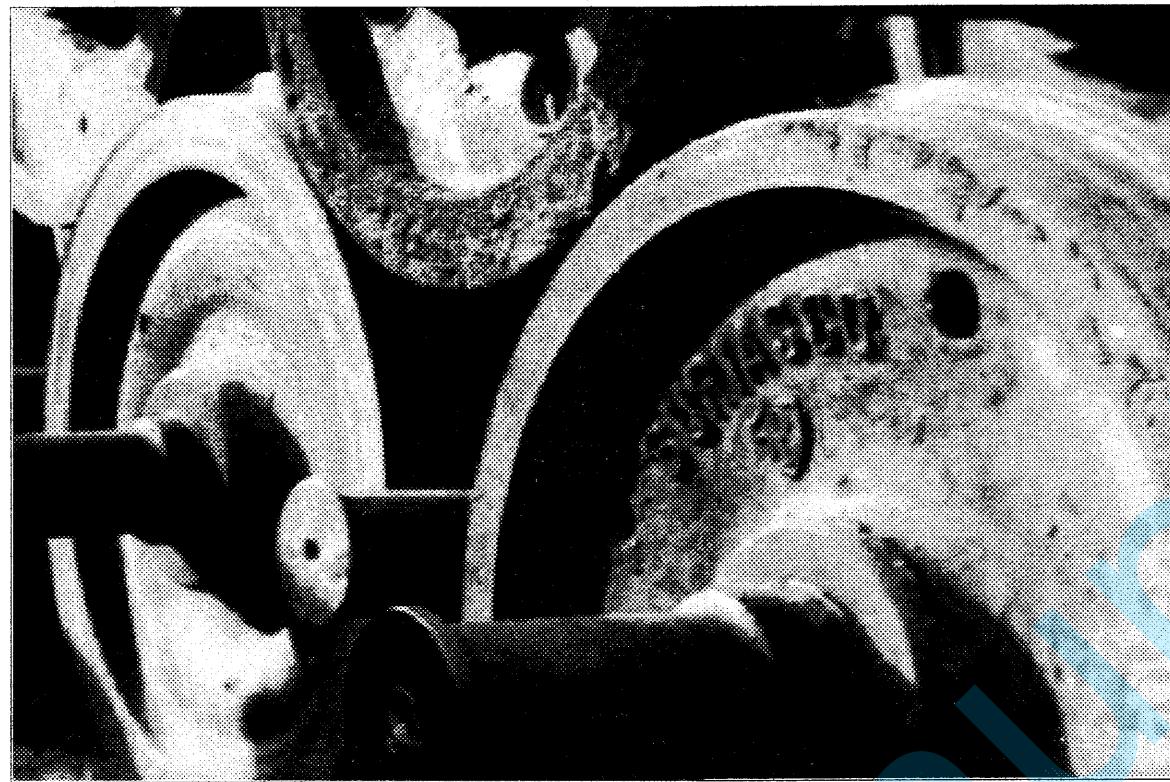
наша ніва

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА

Заснаваная ў 1906. Адноўленая у 1991. Выходзіць у памядзелкі. №29 (186) 17 ЛІПЕНЯ 2000 г.

З ТЫМІ, ХТО ЦЯБЕ РАЗУМЕЕ

Гутарка з удзельнікамі Літаратурнага Экспрэсу-2000

Андрэй Дынько

103 удзельнікі Літаратурнага Экспрэсу праехалі празь Менск так, кібы горад застаецца сталіцай БССР — з падкрэслена афіцыйнымі мерапрыемствамі, прыёмамі, сустрэчамі, рытуальнымі гоп-ца-ца псыдуафальклёрных калектывав і да съмешнага знамай бураўкінскай рыторыкай пра чарнобыльскую трагедью і «страшную радыяцыйю дзяржаўнай хлусні і бездухунасці, што можа спапяліць мову беларускага народу».

Нікто з тых, хто вызначае аблічча цяперашняй беларускай літаратуры ў яе разнастайнасці: Але́сь Раданаў, Уладзімер Арлоў, Адам Глебус, Славамір Адамовіч — у склад беларускай дэлегацыі на Экспрэс знейкіх прычынаў не патрапіў (стэрэйшыя клясыкі, хоцьца веरыць, адракліся паздзікі з прычынаў эздароўя), дык ні дзівіць у такім разе, што нікто ў не прапаноўваў арганізація сустрэчы удзельнікаў «Цягніка Дружбы» з рэдакцыямі «НН», «Arche» ці «Фрагменты». У Міністэрстве Культуры ні маюць сумневаў, што аксакалы з «Маладосці» і клуёны з «Бум-Бам-Літу» нашмат больш красамоўна скажуць пра сёняня Беларусі і напісілі. Дзяржаўныя творчы саюз і ягоныя шматлікія выданыя па-ранейшаму прэтэндуюць на манаполію ў напаўліквідаваным беларускім культурным гета, кібы апэретачная юдэнісці — у жыдоўскіх канцэнтрацыйных кварталах часоў другой сусветнай вайны. Ідэялічныя чыноўнікі нутром чуюць тых, хто не ўяўляе пагрозы для систэмы, што — ужо! — «спапяліла» мову.

Я шукай сустрэчы найперш з украінскімі, польскімі і літоўскімі ўдзельнікамі Экспрэсу ні толькі як з асабістымі сябрамі,

але і як з прадстаўнікамі культуры, што найбольш услухоўваюцца ў нашую і шукайць дыялёгу, з прадстаўнікамі тых краінаў, дзе найбольш перакладаюць беларускую літаратуру сёняня.

Даведацца пра месца іхнага выступу было няпроста. Але я не пашкадаваў, што змарнаваў час на высьвятленні. Менавіта ў Музее Багдановіча ў Траецкім прадмесці, дзе, паводле афіцыйнага раскладу, мусіў выступаць Андрэй Бондар, рэдактар украінскай газеты «Літаратура Плюс», і адбылася адзінай палкай дыскусія за два дні быцця Экспрэсу ў Менску (а, магчыма, і за ўсе паўтара месяцы падарожжа літаратаў). Тэмаю сустрэчы мела быць нейкая гэтая «Мова літаратуры і мова дыпламаты». Але размова перамысьлілася да таго, што некаторым з нас баліць, — Чачэніі.

Публікі амаль не было, толькі тыя, каму «па работе» мусова было прысутнічаць — супрацоўнікі «ЛіМу», бо фармальная гэта была сустрэча з лімаўцамі, і маўклівая гаспадары з Музэем, ды яшча пара панкоў, сярод якіх спеп. Чарота і Панізьнік.

Мне ад сустрэчы найбольш запомніліся не чачэнская аргумэнты — ілюзіяў наоконт каўказскага генеадыу я ні маю. Запомнілася, як прафэсар Чарота ў клятчыстым гарнітуры гаварыў ад імя «Беларусі». «Мы» лічым, што любое ѹднанье лепшае за разъяднанье, «мы ў Беларусі» скептычна ставімся да єўрапейскай інтэрнацыі, «мы» шкадуем пра разрыў былых сувязяў, «вы» вось тутака гаворыце пра Чачэнію, а вось «мяне як на прадзягу 15 гадоў кіраўніка сэкцыі перакладу Саюзу Пісменнікаў калапоціц, што ў «нас» у Беларусі не падрастае маладая перакладчыцкая зъмена і «наши» контакты зь іншымі літаратурамі разарваныя. Зы яго-

нага боку была абсолютная неахвота думкі катэгорыямі реальнасці. Гэта ўкраінцы загаварылі пра дыскрымінацыю беларускімі, яны ж настоялі на дыскусіі пра Чачэнію. Сьвет жа, у якім жыве сп. Чарота, лунае, здавалася, па-за часам і прастораю. Ён прамаўляў пра хрысьціянскія вартасці, «зоркі ў небе», «яданыне» і «кантакты», што развіваліся ў савецкі час», цытаваў Багдановіча, але выключна, каб запратэставаць супраць умішанын ў чачэнскіх справах і заглыбленін ў реальнасць. І зноў вяртаўся да туману «святых хрысьціянскіх каштоўнасцяў».

Менская сустрэчы з пісменнікамі Эўропы, напэўна, спэцыяльна былі сплянаваныя гэткім чынам, каб пісменнікі-госыці як мага меней судакруніліся з реальнаю беларускай часапрасторай. Каб было як мага менш заўважна, што існуе не адна беларуская культура з адной эстэтыкай і канонам спеп. Чароты, Пісменнікова, Сасноўскага і Бураўкіна ды другія гаспадары з іншымі краінаў і назіральнікі ад прымысловых прафсаюзаў — вядомых сваёй большай незалежнасцю ад уладаў і назіральнікаў. Пачалі з таго, што пазбавілі права голасу кандыдату, прасунутых наступерак Статуту звязу, тых самых «віцэ-губэрнатараў», што, акказаеца, не з'яўляліся нават сябрамі прафсаюзу. Кіраўнік прафсаюзу радыёэлектроннай прымысловасці Г. Фядыніч пракаментаваў гэта так: «Зь першых галасаванняў стала ясна, што ўлада ні мае колъкаснай перавагі на звязы, і гэтыя пяць галасоў не памянялі бі сітуацыі, але магло бы так выйсці, што ў выпадку, калі звяз абірае кандыдата, наўгоднага ўраду, Міністру скасуе вынікі выбараў, грунтуючыся на тым, што ў галасаванні бралі ўдзел неяўбрый прафсаюзу». Як бачым, прафбосы прыышлі на звяз, маючи добра прадуманую праграму абароны. Тады як іхныя апанэнты дзеялічалі млява і не ўхвотку.

Ганчарык далей правёў разынне аб тайным галасаванні — і тутака замяталінкамі уже ні стала на што разыліца.

Шкада толькі міністра сельскай гаспадаркі Юр'я Мароза, былога кіраўніка калгасу-камбінату «Белавескі», што пад Камянцем, чалавека цяжкое долі (у яго малядоў памерла жонка, і ён сам

Зыліва зь неба нарабіла бяды

Як паведамілі БелАПАН у Міністэрстве надзвычайных ситуаціяў, праз дажджы зь ветрам да 30 мэтраў на сэкунду ў Магілёўскім і Шклоўскім раёнах пашкоджаныя лініі электрычнасці, абясточаныя 47 на-

селеных пунктаў. У Кармянскім раёне пацярпелі 52 жылія дамы, 11 сельгасбудынкаў і 6 аб'ектаў сацкультбыту. А яшчэ шмат дзе дамы падтапілі і дрэвы на дарогах нарабілі завалы.

Бабе сто гадоў

Жыхарцы вёскі Чарнілава ў Мсціслаўскім раёне Вользе Сокал споўніліся 100 гадоў. Жыве старая адна, мае агарод, дзе вырошчвае цыбулю і капусту. Сама не тутэйшага паходу.

А цяляты гараць

Здавалася, ужо ў травы на валам, і страту галоднага быдла на трэба сьпісваць на пажары ды ўсякія прыродныя катаклізмы. Аж не. БелАПАН піша, што 68 цялят згарэлі падчас пажару 15 ліпеня ў вёсцы Сямернікі Вало-

жаньня. Прыехала на Мсціслаўшыну з Сібіры яшчэ падчас кастрычніцкай смуты. Трымаецца добра, бо ўсё правцуе.

Андрэй Кузьмін

і гараць

жынскага раёну (гэта акурат як на Вільню ехаць). Кажуць, пажар у цялятніку калгасу імя К. Маркаса ўспыхнуў калі 4 гадзін раніцы. У выніку загінулі ўсе цяляты, якія там былі. Прычыну пажару высьвятляюць.

Замест Леніна будзе вазон

З сярэдзіны 60-х стаяў у дворыку барысаўскай СШ №12 помнік правадыру пралетарскага рэвалюцыі. Відаць, муляў людзям вока сваёй аляпаватасцю і нязграбнасцю, таму ў пачалі зьнікаць з каменнага стоду ягоныя часткі: спачатку рука, затым нос. Да таго ж пакрыўся ён уесь ёлкімі надпісамі.

Адміністрацыя школы доўга вагалася, пакуль наважылася папрасіць рабочых разьбіць яго на кавалкі і вывезьці непатрэбны друць на сметнік. Толькі вось грувасткі пастамэнт не было як зрушыць, таму ў вырашылі скрыстаць яго пад вазон для кветак.

Сяржук Салаш

Лукашэнка яшчэ можа стаць меншым злом

Улады пачалі рэалізацыю пляну зьмешчэння тых прафсаюзных дзеячоў, што падпісалі скаргу на парушэнне правоў беларускіх прафсаюзаў, накіраваную ў Міжнародную Канфедэрацыю Свабодных Прафсаюзаў. Першым «пад нож» меўся трапіц Аляксандар Ярошук, кіраўнік прафсаюзу аграрнай аргарызацыі. Улады дзеялічалі звыкла, па-замяталінску. Спачатку яны дабіліся вылучэння на звяз з усіх намеснікаў старшыніяў аграпрамысловы комплекс, пасля старшыня Менскага аблвыканкаму ледзьве не з дапамогаю спэцслужбай і ледзьве не а шостай раніцы выклікаў да сябе ў кабінет кіраўніка мінскага абласнога прафсаюзу. Яму пранакоўвалася выступіць супраць Ярошука, а калі не... Дык у цябе ж і дзеялі ёсьць... Так, прынамсі, расказвалі пра гэту «артпадрыхтоўку» ў кулюарах звязу. Чалавек, аднак, не паддаўся, а звярнуўся па дапамогу да кіраўніцтва Федэрацыі Прафсаюзаў. А яно на гэты раз на дрогнула.

Пасыпаховы бунт

Звяз вёў асабіста старшыня Федэрацыі Ў. Ганчарык — упершыню ён асабіста кіраваў форумам галіновага прафсаюзу. На звяздзе прысутнічалі госьці з іншых краінаў і назіральнікі ад прымысловых прафсаюзаў — вядомых сваёй большай незалежнасцю ад уладаў і назіральнікаў. Пачалі з таго, што пазбавілі права голасу кандыдату, прасунутых наступерак Статуту звязу, тых самых «віцэ-губэрнатараў», што, акказаеца, не з'яўляліся нават сябрамі прафсаюзу. Гэту не ганаровую ролю, Мароз трапіў пад агонь справядлівай крытыкі: упікалі яму, што разваліў сельскую гаспадарку. Казалі, што пасля інфаркту лепей бы яму падшукаць сабе лягчэйшай працы... Карацей, бунт! І дзе — у пакорлівай, век пад'ярэмленай вёсцы, на гарбе якой ускочкы ўзладу Лукашэнка і імем якой ён ажыццяўляў свае каркаломныя палітычныя і гаспадарчыя пражэкты.

Годзе з нас такі палітыкі, пакіраваў, Лукашу, — і злазь, а які хочаш злазіць, то мянай курс, — размовы дэлегатаў у кулюарах паказваюць, што настроі ў вясковага кіраўніцтва адназначныя. І гэта, відавочна, думка ня толькі прафсаюзінкаў, гэта настроі найперш кіраўнікіў калгасаў і саўгасаў, вясковых цароў і бағоў. Эканамічная эліта ўсёведаміла дэльце рэчы — без замежных інвестыцыяў Беларусі не падняцца, бо ўнутраных інвестыцыяў пры мізэрных заробках насељніцтва не дачакаеш, а волонтарызм у цяперашнім эканамічнай сітуацыі замінае, а не ратуе.

Аляксандар Ярошук набраў 105 галасоў, а Юры Мароз — 29. Бунт перамог. На чым адграеца адміністрацыя Лукашэнкі? Да новых галіновых прафсаюзных

Працяг на старонцы 3

Тыдзень нашага жыцця

КРАІНА ЎРАГАНАЎ

Прэзыдэнцкая адміністрацыя прысьвяціла тыдзень змаганню з прафсаузамі. На замежнапалітычным фронце У. Ярошын і ў Заміталін адбівалі нападкі генсэка Міжнароднай канфедэрацыі свабодных прафэзвязаў Біла Джордана, што прыляпець у краіну ў адказ на скаргу беларускіх прафэзвязаў. Скарга была накіраваная ў МКСП, МКСП забіла трывогу, першы на яе адгукнуўся Біл Клінтан, пазбавіўшы Беларусь рэжыму гандлёвых прэфэрэнцыяў.

У Заміталін съцвярджаў, што Беларусь — адна з самых дэмократычных у Эўропе краінаў. Прафсаузны бос гэтым завярэнням не паверты і прыгрэзіў, што, калі ўрад будзе працягваць наступ на права працоўных, МКСП будзе заклікаць і Эўропу ўвесці эканамічныя санкцыі супраць Беларусі. Адзіны фронт змагання з лукашызмам падтрымаў і кіраунік афіцыйных расейскіх прафсаузуў В. Шмакаў. «Трэба зрабіць усё, каб беларуская зараза не перакінулася на Расею. Я буду гаварыць пра гэта на сустрэчы з У. Пуціным», — заяўіў ён.

Баяцца прафсаузуў — бо мусіл зноў узъяніць камуніяльныя тарыфы, на гэты раз аж да 50%.

Абвешчана пра новыя прыз-

нечэнні: нездаровага міністра сельскай гаспадаркі Ю. Мароза зъмяніў ягоны намеснік Вадзім Папоў, на пасаду віц-прем'ера вярнуўся рэктар Політэхнічнай акадэміі Міхаіл Дзямчук, у чарнобыльскім міністэрстве I. Кеніка зъмяніў Уладзімер Цалко, а ў Брытаніі пасла У. Шчаснага — Валер Садоха.

Дата выбараў у «палату» абвешчаная — 15 кастрычніка, але няясна, ці тра будуть каму тыя выбары.

Уступныя іспыты ў ВНУ выявілі, што кожны пяты аўтурыент-мэдаліст ня толькі што пяцёркі не пацвярджае, а ўвогуле праляяте на «два балы».

Газета «Візія» ў сваім суботнім нумары распавяла аб працягу гісторыі змагання электрамеханіка «Белаэрранавігациі» Уладзімера Плаксы за права касытства беларускай мовай на працы. Гісторыя, лічы, бласконця, як і проблема...

У Косаве альбанцы па ўсім краі ставяць помнікі ахвярам змагання за незалежнасць супраць югаслаўскага прыгнёту. Помнікі гэтая ўвекавечваюць альбанскі нацыянальны сымбал, а іхнае адкрыцці суправаджаеца балоўнымі ўспамінамі і — усплескам

У познве, якой выклікаўся ў суд Алеся Пікула, значыўся цікавы надпіс «для беседы». Судзьдзя запрасіла ў кабінет на размову яго І. Савіцкага, ды адразу ж праз паўгадзіны вынесла прысуд. «Лімонавец» заяўіў, што ня ведае сваіх падзельнікаў, ды ўсю віну ўзяў на сябе. За тыдзень да суду Савіцкі ўладкаваўся на працу — беспрацоўных не штрафуюць, а садзяць на суткі. Дарэчы, сам ён — сын вялікага міліцыянта ў адстаўцы.

На судзе «руsskij patriot» трymаўся развязна. Распавёў пра сваю крыду — пабілі яго ў Менску на апазыцыйным мітынгу за тое, што быў апрануты як скін — камуфляж ды боты зь «белымі шнуркамі». Ціпрака, як заяўіў ён судзьдзі, ён са сваімі сібрукамі зьбіраеца «зачысьціць Беларусь ад нацыяналістай».

У выпадку паўтору парушэння закону М. Савіцкага чакае турма. Аднак шкода глядзець на такіх падлеткаў, якім розная расейская поскудзь тлуміць гававу, а беларускія арганізацыі нічога прапанаваць ня могуць. Прыйходзі ж раней гэты «лімонавец» на штаб-кватэру Фронту, размойліў па-беларуску, браў чытаць кніжкі, пахадзіў ды сыйшоў. Шукаў больш радыкальнью арганізацыю, і падчас тых пошукуў знайшлі

ксэнофобію. Сілы КФОР спрабуюць збіць гэтую мэмарыяльную хвалю.

На сустрэчы ў Замосьціпольскі прэм'ер Е. Бузак і Украінскі — В. Юшчанка, рафарматар і верагодны пераемнік Кучмы, адкрылі помнік Сямёну Пятлюру, кірауніку Украінскай Народнай Рэспублікі і прыхільніку альянсу Украіны і Польшчы. На сустрэчы абліяркоўваліся дэталі ўзделу краінаў у транспартаваны каспійскай нафты па маршруце Адэса — Броды — Гданьск. У Адэсу яна будзе паступаць з Грузіі па Чорным моры.

Буран праляпець над Беларусью на суботу, пакінуў 900 вёсак без сівята, зблышага на Віцебшчыне, адзін чалавек загінуў. Без такіх ураганаў не абыходзіцца цяпер ніводнае лета. А сёняні зноў пахаладаныне і дождж. Апошнімі гадамі вымалеўваецца новы клімат Беларусі — вельмі гарачы і сухія канец траўня-чэрвеня і вельмі мокры ліпень. Людзі кажуць, што гэта Святыя Пятро пераўблытаў, што яму людзі казалі, і папрасіў у Бога дажджу тады, калі косяць, а не тады, калі прасяць.

Добры гэты холад толькі тым, што на Нарачы адпачывае. Но на Нарачы так і так нельга плаваць — вада там заражаная шыстаматоўдным цэркарыйзам, які пераносіць крыжанкі і малюскі, і ад якога часотка нападае.

Б. Т.

У познве, якой выклікаўся ў суд Алеся Пікула, значыўся цікавы надпіс «для беседы». Судзьдзя запрасіла ў кабінет на размову яго І. Савіцкага, ды адразу ж праз паўгадзіны вынесла прысуд. «Лімонавец» заяўіў, што ня ведае сваіх падзельнікаў, ды ўсю віну ўзяў на сябе. За тыдзень да суду Савіцкі ўладкаваўся на працу — беспрацоўных не штрафуюць, а садзяць на суткі. Дарэчы, сам ён — сын вялікага міліцыянта ў адстаўцы.

Руслан Равіяка, Баранавічы

Дворнікі нагадалі, што яны — людзі

У Бабруйску ўпершыню ў Беларусі пратэставалі дворнікі. На стадыёне «Фандок» прайшоў дазволены ўладамі пікет. Людзі вызывалі сваё незадавальненіе заробкам, а таксама хамскімі паводзінамі некаторых начальнікаў. Магілёўскі праваабаронца Валадар Цурпанаў, які сустракаўся напярэдадні з арганізатарамі пікету, кажа: «Бабруйск уражвае чысцінёй сваіх вуліц. Гэта сведчыць пра добрую працу людзей, якія тую чысцінёю ствараюць. Але ім прыходзіцца працаўць дзеля гэтага звягніці гадзін ранку і аж цэлы дзень. Абслуговуюць па некалькі ўчасткаў, бо не хапае людзей. і пры гэтым атрымліваюць усяго 12-17 даляраў».

Сымон Глазштэн

Лісты ў рэдакцыю

**ПРА ЗАВАДЗКАГА, БТ,
КГБ ДЫ ОРТ**

Я вельмі люблю «Нашу Ніву», таму быў непрыемна здзіўлены публікацыяй «У ізгоях», падпісанай «Б. Т.» у мінулым нумары, дзе шмат чаго нагадвае БТ іншае. Па-першое, дзеяльнасць Зымітра Завадзкага колішнім тэлеапаратарам БТ, які разам з двума іншымі быў замацаваны за Лукашэнкам, а не «былым асабістым апэраторам». Асабіст завеўся на Карла Маркса парадынальна нядайна. Па-другое, калі пісаць, што пан Завадзкі за кратамі «пайшоў на супрацоўніцтва з КГБ, за што яго спачатку ўшчуваў Шарамет», дык трэба давадаць дэталі. Можа, Б. Т. меў на ўвазе толькі вядомасць інтарвію Зымітра ў турме агенцтва «Інтэрфакс-Захад»? Тады ўсё праўда. Але ж калі тут нешта іншае, гэта проста брыдка — хаваючыся за ініцыяламі, аўтаваачвацаць у сувязях з КГБ чалавека, які зынік і ня можа зараз адказаць на такую публікацыю.

Я, напрыклад, ведаю, што падчас першых допытаў у Гарадзенскім ізоляторы Павал Шарамет заявіў КГБшнаму съледзству, што сам ён у Літву не хадзіў, а дзе бадзяўся Завадзкі, ён ня ведае. І толькі потым адвакаты параділі Шарамету зъмяніць паказаны.

Перад тым, як трывадылі пазавалі акредытаты ад ОРТ пры МЭС, я патэлефанаваў яму ды настойліва папрасіў яго абліярдзіць гэтае рашэнне праз суд. Ён паабяцаў, а замест гэтага пацягніць — ужо без акредытаты — на мяжу з Літвой (гэта значыць, у турму) сваіх падначаленых, у тым ліку Зымітра Завадзкага, які акредытацию меў. Таму на мяжы (ды за кратамі) Шарамет быў проста грамадзянінам, а Завадзкі — замежным журналістам. На жаль, пра гэта ў беларускай прэсе ня пішуць. А «Наша Ніва», якая спрэчліва крэтыкала Шарамета за ягонае імпэрскае «Время» з Няўзоравым, цяпер таксама спрадавае зрабіць героя з чалавека, пра якога Завадзкі атрымаў ужо дзве буйныя непрыемнасці. Чытач, які падрабязнічае, можа наўважаць, што Зыміцер узгадаў старое ды сам дапамог КГБ захапіць сябе ў аэропорце.

Юры Сівірко, Менск

КАРАТКЕВІЧ І ВЕРА

Чытаючи пра дні Карапакевіча ў Віцебску ды Воршы, я падумаў, што й Карапакевіч ў нас пяціпера пачынаюць пераварочваць, які каму трэба. Напрыклад, ніхто ня кажа, наколькі сур'ёзна ставіўся ён да веры...

Ад часоў перастройкі хто толькі й на якія лады не перапіваў гэтае слова... Вера. Яго згадвалі палітыкі й пасты, маскі й съвяты. Вера. Па прашэсці гадоў пра яе згадваюць усё раздзей. Дакладней, пра яе перасталі казаць гучна. Палітыкам, што заклікалі верыць у съветскую будучыню, казаць пра гэта ўжо няўмка. Паэтам, што прысягала ў сваёй веры ў народ, таксама. Але сама Вера набыла пакрысе ў Беларусі свой народны, спракавечны сэнс...

Задаваючы ўгоршак, якія наўважаюць галінкі вярбы на Вербніцу, якія кленачы перад вясковымі капліцамі, ці ўпрыгожваюць галінкі вярбы на Вербніцу, якія кажуць пра Веру. Яны

вераць. Можна з іроніяй глядзець на абрэзок ці распяціце ў салёне машыны, альбо на тое, як уважліваў былыя камуністы чытаюць Біблію ў электрычках... Але бадай, якія варта. Бо калі згадаць нашае жыццё 30-ці альбо 15-гадовай даўніны, дык гэтакія праівы вонкавае рэлігійнасць ня згадуцца съмешлімі. Людзі, нароўшце, атрымалі права самім ва ўсім разабрацца. Зазірнуць у бяздоныне свае душы. А вось калі людзі кажуць, што трэба верыць хоць у што, абы верыць — гэта съмешліна. Бо за гэтакімі словамі хаваецца боязнь жыцця наогул і няўменыя кіраваць сваімі пачыццямі. Зазірчай гэта недалёкія людзі, якія хочуць, каб усе наўвакол былі лепшымі. А самі яны не адчуваюць патрабы зъмяніцца. Вера — гэта духоўная праца. Верыць у свой народ цяжка. Во гэта азначае працу. Працу дзяля гэтага народу, працу над самім сабою, каб быць вартым гэтакіх словах. Памятаце адчайныя слова Карапакевіча:

Край забыў сваю мову
І матчынай песьні налепу.
Цяжка верыць у Бога,
Калі ён такое дазволіў.
Цяжка верыць у люд свой,
Калі ён такое съярплю.

Але Уладзімер Карапакевіч верыў, верыў усё жыццё, да апошняе кроплі — у свой люд. Яму, свайму народу, ён і прысьвяціў усяго сябе бяз рэшты. Сярод тлуму дэмманстрацыяў, сярод урачыстых фэстаў у бажніцах, сярод будзённае плыні, як не хапае беларусам сёньня гэтакіе веры. Веры чыстай, ахвярнай і абавязковая добра. Во Беларусь уратуюць толькі тыха, хто будзе поўны дабрыні й пляшчы да свайго краю. Гэтакі, якім быў Уладзімер Карапакевіч... Модныя й паадпадаюць недарэчныя спрэчкі пра тое, якій веры мусіць быць беларус: каталік, праваслаўнае ці якое іншое. А ў нашым мястэчку толькі пра тое і гаворкі. Хоць які ні круці, і каталік і праваслаўны разам у няволі.

Л. Пайднявец, Лынтупы

НЕШТА СА СМИ

ПРЕЗЫДЕНЦКІМІ СТАЛА...
У «Советской Белоруссии» пад рубрикай «Афіцыйна» надрукавалі падрыхтаваны БЕЛТА пералік віншаванняў Аляксандру Лукашэнку з нагоды 3 ліпеня ад каралёў Гішпаніі й Ярданіі, эміра Бахрэйна, презыдэнтаў Кіпру і Фінляндіі. Апошнія краіне, хоць яна ў гэтым пераліку ішла першай, не пашанцаўала, бо фінскую празыдэнтку Тар'ю Халанен зрабілі мужчынам, напісаўшы «ён пажадаў...»

А Беларускае тэлебачанне настолікі ўзрадавалаася супрацоўніцтвu з калінінградскай тэлерадыёкампаніяй «Янтарь», што цалы дзень круціла сюжэт Алены Ладуцкай з фрагментамі супольнага фільму, у канцы якога на ўсёй экран была падзяка тэлерадыёкампаніі «БелОресь».

Задаваючы спадзявацца, што ў Фінляндіі пана Лукашэнку жанчынай не прадстаўляюць, а якое-небудзь Магілёўскую абласць тэлерадыёяднанне прыстварэнні разам з РТР нейкай перадачы не аддзялічыць у тэлеканалу «Росія». Хоць РТР, баючыся пакрысіць калег, усё роўна паказала на гэту памылку. Ці ня праўда, таварыши Кісель?

ЛУКАШЕНКА ЯШЧЭ МОЖА СТАЦЬ МЕНШЫМ ЗЛОМ

Працяг са старонкі 1

зъездаў, а яны рыхтуюцца ў ве-
расыні, замяталіцы будуць рых-
тавацца грунтаўней, зьбираць кам-
прамат, падбіраць кандыдатаў.

Культмасавыя прафсаюзы

Трэба думачы, асноўны ўдар
прыдзеца на Г.Фядыніча і
кіраўніка прафсаюзу заводу сель-
скагаспадарчага машынабудаван-
ня дэпутата А.Бухвостава, двух
самых ангажаваных у палітыку і
съведамых свайго патэнцыялу ў
падрыхтоўцы глыбокіх гра-
мадзкіх зъменаў кіраўнікоў. Во-
менавіта гэтыя двое падаюць
іншым прыклад незалежнасці і
паспяховага існавання ва ўмо-
вах рэальнага супрацьстаяння ўз-
дзяржавай. Непатапляльны
Ул.Ганчарык таксама можа стаць
аб'ектам інтырг, і яму будзе ця-
жэй — за ім, у адрозненіне ад
галіновых лідераў, няма пад-
рымкі рабочых і ніжэйшага кола
прафаргай. Наадварот, пракоўныя
ні любяць прафамэнклітуры за-
ле колішніе згодніцтва.

Фармаванье моцных прафса-
юзаў — неад'емны элемент ства-
рэння грамадзянскай суполь-
насці. Досьвед паказае, што
прафсаюзы на пераходным этапе
могуць трапляць у залежнасць
ад пракадаўцаў, але не павінны
заставацца пад каўпаком дэзржа-
вы, паколькі гэта кансервuje съ-
стэму фактычнае няволі пракоўна-
га ў рабаўласцініка-дэзржавы.

Шлях прафсаюзаў да адшу-
каныя сапраўды значнае ролі і
высокага статусу ў грамадзтве
ляжыць праз зъмену лідэра — ім
павінен стаць чалавек зънізу, яко-
га падрыхмілава бя толькі
прафсаюзнай епархія, але й шы-
рокай пракоўнай масы. Прафса-
юзам патрэбны на съеньня лідэр
харызматычны, палкі. Сп.Ганчарык,
пры ўёй павазе да ягоных
уважаных і незалежных палі-
тычных поглядаў, такім чалавекам
ніколі ня стане. Было б добра,
каб ён сам знайшоў і падрых-
таваў сабе зъменічыка з улікам
нацыянальных інтарэсаў Бела-
руси.

Афіцыйныя прафсаюзы — на-
дужа небяспечны вораг Лука-
шэнку. Іхны аўтарытэт у народзе
ніскі, а нізвалія структуры не пад-
рыхтаваныя да актыўнага зма-
гання. У адрозненіне ад пракоў-
босаў нацыянальнага ўзроўню,
прафаргі на месцах застаюцца дру-
гаснымі арганізатарамі культа-
савай прады.

Незалежныя ж
прафсаюзы застаюцца маргіналь-
най сілай на заводах.

Усё ж нават у тых прафсаю-
зах улады бачаць для сябе пагро-
зу. А таму і новы Пракоўны ко-
дэкс, і пагатоў прызыдэнцкія дэ-
рэты з удакладненінімі ў зраза-
юць права пракоўных і прафсаю-
заў да ўзроўню, нечуванага ў кра-
інах, што ліцацца раем эканаміч-
нага лібералізму. Досьці згадаць
тэрміновыя контракты і права на
зальненіне работніка паводле іх
або тое, што пракэдура арганіза-
цыі страйку мусіць доўжыцца
амаль 3 месяцы, а ня некалькі
дзён, як у бастыёне капіталізму
Амэрыцы.

Ідзальная дыктатура

Беларускі «еканамічны цуд»,
якога спадзяюцца ягоныя творцы,
мае ў сваёй задуме грунтавацца на

амаль фэўдалінай эксплюатацыі
пракоўных. Беларус, паводле за-
думкі распрацоўчыкаў, павінен
пракадацца з той самай прадукцый-
насцю, што й паляк, літвец,
расеец, за заробак, у шэсць разоў
меншы, чым у палякаў, у чаты-
ры — чым у літоўцаў, у два —
чымся ў расецаў. Канвэр «Гары-
зонту» рухаецца з той самай хут-
касьцю, што й канвэр «Шылялі-
су» ў Шаўлях ці «Рубіну» ў Мас-
це. Імпартаваныя кінэскопы так-
сама каштуюць заводам адноўка-
вава, як прыкладна за адноўка-
вава гроши прадаеца тэлевізар.
Куды ж, паводле распрацоўчы-
каў схемы, мусіць дзяявацца розы-
ніца, заашчаджаная беларускім
пракадаўцам-дэзржаваю на зароб-
ках? Рознымі ўскоснымі шляхамі
адна частка мае пападаць у кішэ-
ню кіраўніцтва Беларусі («бо дэз-
ржава — гэта я»), другая — у кішэ-
ню маскоўскіх транснацыяналь-
ных карпарацыяў, якія гэтае
кіраўніцтва трывоюць на сваіх
штыхах-спэцслужбах і забясьпеч-
ваюць яму «інфармацыйную пад-
трымку». Трэцяя ж, найбольшая,
ідзе на падрыхманыне інфраструк-
туры і вытворчыя інвестыцыі —
бяз гэлага систэма ўпала б, а з
гэтым зынікае патраба ў замежных
і прыватных інвестыцыях, і, зна-
чыць, краіна можа існаваць і без
легітимных уладаў, і без крэды-
тавай МВФ, і без супрацоўніцтва
з «цывілізованнымі съветамі».

Вось гаспадарчая схема «ідэ-
альний дыктатуры». Па такай
схеме ў 70—80-х эксплюатаваў
карэйскіх рабочых Чон Ду Гван,
а малаязійскіх — Магатгір Мага-
мет.

Існуюць дзівye пагрозы такоі
сystème.

Па-першае, систэма добра прак-
цуе там, дзе магчымы лёгкі кант-
роль за якасцю прады, напрыклад,
на канвэр «Гарызонту». Але систэма не спрацоўвае там,
дзе кантроль немагчымы. Касара,
доктара, настаўніка, навукоўца
добра пракадаўца за 20 далаўраў у
месяц не прывучыш. Усё адно-
скосіць высака, не дагледзіць, ра-
ней часу дзеці параспускае, нічо-
га ня вынайдзе.

Па-другое, можа ўзьнікнуть
бунт. Мітынгі, страйкі, сабатаж.

Як систэма дае рады гэтым
дзівым пагрозам? На змаганыне зъ
першай мабілізуюцца ўсе дадатковы
рэзэрвы. У вёску ўлетку адпра-
ўляюць на пракаду гарадзкое на-
селініцтва, уводзіцца прыгонная
систэма аваязковага разымер-
кавання маладых спэцыялістаў,
разгортваеца прагандысцкі
апарат, ствараеца агульная ат-
масфера страху і караў, стратэгіч-
нымі рэчамі прости ахвяруеца і
г.д. Другое папераджаеца драко-
наўскімі дэкрэтамі, кодэксам, ізноў жа выслікамі прагандыс-
цкага апарату і стварэннем агуль-
най атмасфэры страху — звал-
ненінем мэтрапалітэнайцаў, крыв-
авымі разгонамі незалежніцкіх
шэсцяці і г.д. Ясна, што і для
першага, і для другога трэба, каб
было як мага меней дэмакратіі і
як мага болей гістэры.

Дэмакраты і свабодам няма
месца ў такай эканоміцы!

А самае съмешнае ва ўсім гэ-
тым тое, што заходняя і ўсход-
нія крайнія ліяўцы пракадаюць
шанаўца Лукашэнку як ідала!

Аўтары схемы разылівалі,
што транснацыянальныя карпа-
рацыі хуценка скемаць выгоду
пракады на расейскім рынку пры

Здымак Анатоля Клеччука

удвая-утрая ніжэйшых, чым у
Расеі, заробках і рахманай, як у
канцлягеры, пракоўнай сіле, і
прымусіць съвет прызнаць права
Беларусі на існаванне паводле
сваіх арыгінальных законаў. Але
яны пралічліся, мо таму, што
законы съвету здаваліся ім прас-
цейшымі і падлейшымі, чым яны
ёсьць — такая памылка ўласьці-
вая дылетантам-правінцыям.

Расейская капиталісты і ваен-
шчына сапраўды хутка знайшли
супольную мову з Лукашэнкам,
але ў цэлым съвет і глябальная
эканоміка былі ўжо на тымі, час-
ня тоі месца на тое, што ў Карэі
70—80-х.

Ніякія карпарацыі ў Беларусь
не прыйшли, і паколькі часу на
тое мелі ўзляя шэсць гадоў, дык
мусіць ужо й на прыйдуць.

Расейцы знайшли супольную
мову, але не зракліся мараў пра
поўны кантроль над экспартна-
паплатнымі беларускімі вытвор-
часцямі — найперш нафтаперапа-
рацоўкай, металургіяй, хіміяй, а
таксама транзытнымі камуніка-
цыямі, і гэтая іхняя ласасць
стварае заўсёдную небяспечку
таго, што яны, з уласцівай се-
ніншнім расейцам гарачнасцю ў
выбары сродкаў, захочуць пас-
тавіць замест Лукашэнкі прэзы-
дэнтам чалавека нашмат больш
падатлівага і расейскага — пей-
кага, скажам, юрыста, генэрала ці
вядучага Рады Бі-Эй. Но Лука-
шэнка, у сілу сваёй няўрмсыль-
вай пракады па ізяляцца беларус-
кай культуры, ізяляваў яе ўжо да
такой ступені, што сам аказаўся
занадта беларускім для створанай
ім систэмы. Систэма дэзржавай
улады, завязаная на ўсім рас-
ейскім, съеньня патрабуе ўжо сабе
у кіраўнікі меней беларускага чалавека,
чым Лукашэнка. У гэтым
драма Лукашэнкі і пагроза ягонай
уладзе.

А ізяляцца беларускай куль-
туры адбылася, бо тая несла,
лічылі праектанты, палітычную
пагрозу задуманай систэме звы-
шэзплюатаці і самаўладзіцэя,
якое такую эксплюатацію гаран-
тует — бо беларуская культура нясе
пэўную гістарычную традыцыю
свабоды і права, як і пэўныя геа-
палітычныя сымпаты.

Беларускі варыянт Кучмы

Але ў гэтым самым і драма
беларускай апазыцыі. Рэаль-
насць съеньня такая, што
зъяніць Лукашэнку можа толькі
нашмат большыя марыянетка Мас-
квы, яшчэ большыя цынічныя
варожкі нашым ідэалам. А значыць,
што ёсьць пагроза ў другі раз тра-

піца ў пастку 1994 году, калі,
скіраваўшы ўсе сілы на баражы-
бу з Кебічам, беларуская правіца
прывяла да ўлады нашмат менш
кіраваную і непрадказальную
сілу.

Цяпер зноў уся незайдросная
моц беларускай культуры скіра-
ваецца на дыскрэдытацію гэлага
уласблівлення зла і беспрынцып-
насці, гэлага сымбалю нашага
нацыянальнага работства — на кал-
гаснага барапарта. Пры гэтым
ігнарецца той факт, што вал рас-
ейскай культуры і мэдыяў, што
нясузь расейскай нацыянальнасці
і погляд на съвет, цяпер настолькі
магутны, што па-сапраўднаму
страшны ўжо не Лукашэнка.

Лукашэнка, перавыхаваны расей-
цамі на яшчэ больш свойскі лад
— калі гэта магчыма. Мы яшчэ
згадаем тады цяперашняյ Лука-
шэнку. Тады, пад засенюю арла і
трыкалёра, мы яшчэ пайспаміна-
ем з настальгіяй чырвона-зялёны
съцлаг, газету «Звязда» і радыё-
станцыю «Сталіца».

Такі найгоршы варыянт разы-
віцца расейскай экспансіі ў
Беларусь ужо стаў цалкам магчы-
мым. Во некаму бліскуча ўдаеца
нацкоўваць тых, чияя кааліцыя
даўно магла б памяняць шлях
разывіцца Беларусі — Лукашэн-
ку і правую апазыцыю.

Таму што зъяніць Лукашэн-
ку можа й... сам Лукашэнка, але
у якасці беларускага варыянту
Кучмы. Толькі дзеля гэлага ён
мусіць выканаць некаторыя ўмо-
вы.

Альтэрнатыва расейскаму пратэктарату

Беларусь, у адрозненіне ад
Малдовы, ях ёсьць дэзржавай-бан-
крутом per definizionem, ях ёсьць,
ужо дзяячоўчы тыму, што не пера-
сіленая вялікім ўнутранымі раз-
ладамі, затое мае мінімальна вы-
гадную геаграфічную сітуацыю і
прамысловы патэнцыял. Між тым
нават у такой безнадзеінай сітуа-
цыі, як малдоўская, дэзржава ж
найкім чынам функцыяне.

Няпраўда, што альтэрнатывы
яднанію з Расеяй няма. Саслабі-
ўшы расейскі пратэктарат, Бела-
русь кешта страдаць — энэргарэ-
сурсы за паўднёвыя найперш. Але
нешта й набудзе — магчымасць
будаваць безумоўна выгадныя для
нас капіталістычную эканоміку і
пэўную інфармацыйную прасто-
ты.

Аддзяленыне ад Расеі для Лу-
кашэнкі — рызык, але ня мен-

шай рызыкай для яго — і далей-
шае ўсё больш каляніяльнае існа-
ванне. У любы момант можа
ўключыцца, каб зъмесці яго, пра-
пагандысцкая машина расейскіх
СМИ, што яя мае тармазоў. А рап-
татам зынкненне Завадзкага і ёсьць
такім уключэннем! Но як бы
лукашэнкі ўласцівіца не фраєрылася, а проціставіць гэтай
машыне ў яе няма чаго.

Пэўная зъмена курсу насып-
ла. Яе зраз

4 ЛЮСТРА ДЗЁН

СВЯТА БЕЛАРУСКАСЬЦІ

У канцы чэрвяня ў горадзе Барысае спартова-турыстычны клюб «Волат» праводзіў адборачны турнір па міні-футболе. Формула спаборніцтва дазволіла толькі адной з дэссяці камандай удзельніц патрапіць у турнір пад назвай «Кубак незалежнасці», які пройдзе 21 ліпеня ў Барысае. Больш за сотню хлапкоў ва ўзросце ад дванаццаці да дзесятнаццаці гадоў з Барысае і раёну ўпарты змагаліся за перамогу. У пэйненую перамогу атрымала каманда з Барысаўскага раёну Прыборы, якая складалася зь саброў спартова-турыстычнага клюбу «Волат».

Пасля напружаных гульняў кожная каманда атрымала сучашнікі прыз — відэакасету з заштамі беларускіх рок-гуртоў. А потым усе разам — і гульцы, і заўзятары — адсвяткавалі заканчэнне адборнага туру... мінеральнай вадой.

Адсутнасць бруднай расейскай лаянкі, дух пабраціства і

ўзаемадапамогі панавалі падчас правядзення гэтага свята беларускасці. Вялікая колькасць белалішчыкаў з нацыянальнымі сцягамі, плякатаў з заклікамі да сваіх камандай і воклічы «Жыве Беларусь!» — атрыбыты барысаўскага турніру, які праводзіцца другі год запар. Штораз набіраючы сілы і вядомасці, турнір можа стаць агульнанацыянальным.

Ненадакучлівая пратагоністка беларускасці — адна з мэтаў гэтага спаборніцтва — была дасягнута. Арганізаторы дасягнулі цудоўныя вынікі, «прымусіўшы» звычайных дваровых хлоцоў размаўляць па-беларуску. Беларуская мова красавала пад нацыянальнымі сцягамі. Адроджаны беларускі дух здольны тварыць цуды. Нават шэра-блакітныя прадстаўнікі ўлады ня здолелі сапсаваць свята.

Але самая цікавыя падзеі насікаюць наперадзе. «Кубак незалежнасці» чакае пераможцаў.

Волат

БТ вачыма беларуса

КІСЕЛЬ НА ДЭСЭРТ

У жніўні на БТ зьявіцца не-калькі тэлепраграмаў французскай вытворчасці. Заключаная дамоўка паміж «Першым нацыянальным каналам» і Французкім Міжнародным каналам, СFI. СFI займаецца закупкай праграмаў розных тэлекампаній Францыі і распаўсюдам іх на каналах іншых краінаў, якім было бы цяжка самім гэта набыць. Гэткі мяккі французскі культурніцка-інфарматычны ўплыў. Адпаведныя пагадненні з СFI маюць 17 каналаў (і дзяржаўных, і прыватных) з былых сацыялістычных краінаў (сярод постсавецкіх — акрамя Рәсей і Эстоніі). Мяркуецца, што на БТ будзе 7 гадзінай французскага эфіру штомесяц. Першыя паўгаднены — забясплатна, потым — 300 даляраў за месяц. Тэмы розныя — і мастацкія, і дакументальныя, і мультфільмы, канцэрты. Ужо пачаўся запіс ды пераклад праграмаў. На беларускую.

А Рыгор Кісель гэтага, хутчэй за ўсё, не пабачыць. На пасадзе старшыні БТ ён сядзіць ледзь не апошнія дні. Практычна вырашанае пытанье пра ягоны, які гэта звычайна робіцца, перавод на іншую працу — амбасадарам у адну

Арцём Лук'яновіч

Згуртаванье моладзі «Эўрапейскія пляхі» зладзіла для пераможцаў віктарыны «Шоў беларушчыны» і сяброў Цнянскай рады Маладога Фронту экспкурсію па паўночна-захоўнай Беларусі.

Сыпярша ўдзельнікі выправы наведалі мястэчка Вішнева (з праездам праз Валожын), дзе ўшанавалі магілу Канстанцыі Буйлы і папрысунчылі на імшы, якую правіў кёэндз Уладзіслаў Чарняўскі ў мясцовым касцёле (XVI ст., ранінне барока). Пасля церазь Дзясятнікі і Гальшаны скіраваліся да Ашмянаў. Там моладзь вітаў величны і стромы, нібыта падвешаны ў паветры, касцёл, пабудаваны ў стылі віленскага ізабарока. Потым быў Гудагай, дзе моладзь наведала драўляны і вельмі ўтульны касцёл кармелітаў, пабудаваны ў форме каўчэга ў XIX ст. У Астраўцы, пасля агляду дамініканскага касцёла і помніка Восіпу

Гашкевічу, ўдзельнікі экспкурсіі наведалі выставу яшчэ зусім маладога (16 гадоў), але таленавітага мясцовага мастака Алена Базылевіча.

У Малях экспурсанты мелі мячымасць агледзець экспазіцыю ў мясцовай бібліятэцы, прысьвеченую першаму консулу Рәсейскай Імперыі ў Японіі — Восіпу Гашкевічу. Ад маентку Гашкевіча ў Малях, на жаль, нічога не засталося, акрамя прысядзібных ліпаў.

У Варнянах моладзь захаплялася величнасцю касцёла, пабудаванага ў стылі позняга віленскага барока, і назірала прайвы мясцовага калярту ў выглядзе помніка Чапаеву і крамы «Віно-гарэлка», што суседзяць з касцёлам.

У вёсцы Трокенікі мы знайшлі маентку мастака Богуша Шышкі і прыватны музэй пудзілаў жывёлаў і птушак краю,

Дзе варта быць

Вандроўкі на канапе

БТ падрыхтавала выхад для самых заўзятых ляютнікаў: на гэтым тыдні можна будзе крыху павандраваць па Беларусі, седзячы перад тэлеэкранам. 19 ліпеня (у сераду) ў 16.00 — тэленаўрыс да 600-х угодкаў Валожына; 20 ліпеня (чацвер) у 8.15 гледачоў праўдудуць па замках нашай краіны з дапамогай фільма «Замкі Беларусі»; 23 ліпеня (у нядзелю) у 15.10 праграма «Беларускі дом» запрашае ў тэлевандроўку ў старажынты Тураў, а таксама — у невялічкую экспкурсію па старэйшай у Беларусі Добрушскай папяровай фабрыцы.

Раскопкі ў Менску

Як выявілася, старажынты цэнтар беларускай стаўлі не толькі руйнуюць, але і дасыльдуюць. На скрыжаванні вуліц Рэвалюцыйнай ды Камсамольскай ідуць раскопкі. Не зважаючы на савецкія назвы — гэта камуністы перайменавалі. Насамрэч гэты куточак старога места сапраўды мае багатую гісторыю. Хто жадае пайдзельнічыць (аплаты, дарэчы, гарантуюцца) можа кіравацца да месца раскопак пасля 15.00 штодзённа, акрамя нядзелі. Звяртайцесь па дадатковую інфармацыю да археолягія спадара Русава — тэл. 243-61-22 (21.00-23.45).

Летнік у Горадні

32 да 28 ліпеня калі Горадні будзе наладжаны летнік для пераможцаў распубліканскага конкурсу «Зямля пад белымі крыламі», што праводзіцца Таварыствам Беларускай Мовы імя Ф. Скарыны.

Канавалаў і расейцы

2000 год міжнароднае мас-такое аб'яднанье «Сонечны квадрат» вырашыла адзначыць вялікай выставай у маскоўскім цэнтральным Доме мастакоў. 5 ліпеня адкрылася прэзентацыйная вэрнісажу з удзелам 18 аўтараў. Сярод іх і палачанін Аляксандар Канавалаў. Менавіта прысутніць ягоныя творы на экспазіцыі дасыльдоляў інтарэтаўскіх сайт БТ, а саме галоўнае — які ж адрас?! — не сказаў. Гэта, напэўна, каб гледачы ў «гасцінную кнігу» ня здолелі напісаць, што яны пра БТ думаюць...

Лепш бы нармальныя канкуранты засыльнасці ды «раскруткі» БТ дамагаліся ад уласных праграмаў ды супрацоўнікаў. А то ў «Тэленавігатары» доўгая ў гонарам распавядалі пра інтарэтаўскі сайт БТ, а саме галоўнае — які ж адрас?! — не сказаў. Гэта, напэўна, каб гледачы ў «гасцінную кнігу» ня здолелі напісаць, што яны пра БТ думаюць...

Арцём Лук'яновіч

які заснаваў мясцовы паляўнічы Слава Зымітровіч. Шмат уражаньня пакінуў таксама 500-гадовы дуб, які стаіць побач з маенткам на ўскрайку тэктанічнага разлому зямной паверхні (глыбінёй блізу 30 м), што ўтварыўся тута-ка пад час землятруса 1905 г. (модай 5—6 балаў).

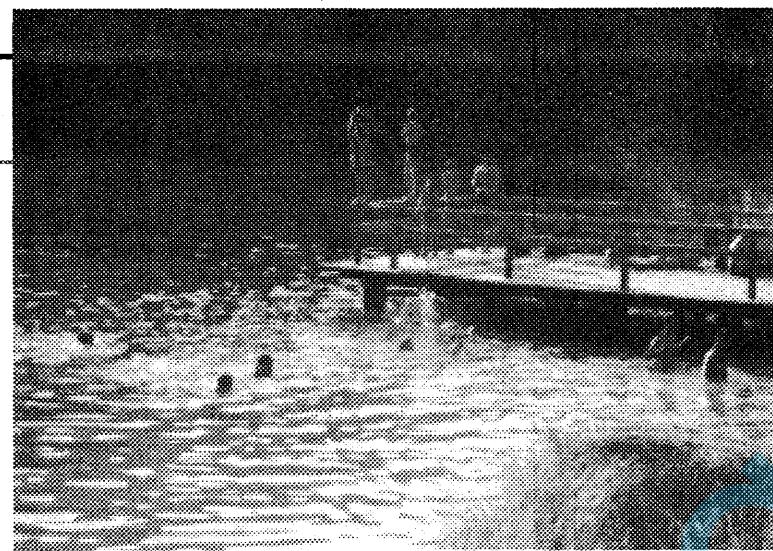
Потым паехалі ў Міхалішкі, дзе

месцыцца юнікальны касцёл аўгустынцаў XVII ст., пабудаваны

у барочным стылі, які амаль аўтэн-

тычна захаваўся да нашых часоў.

I, нарэшце, цудоўным завер-шаннем 14-гадзінай экспкурсіі стала наведаньне велічнага, гатычнага, вышынёй у 64 м (!) кас-цёла ў Гірвятах. Пробашч ксёндз Леанід паказаў наведальнікам цімат рэдкіх дрэваў і кустоў, якія ўтвараюць міні-сад вакол касцёла. Як высьветлілася, кс. Леанід захапляецца батанікай і марыцтвамі, якія сітуіруцца ў будучыні «райскі» сад вакол касцёла.

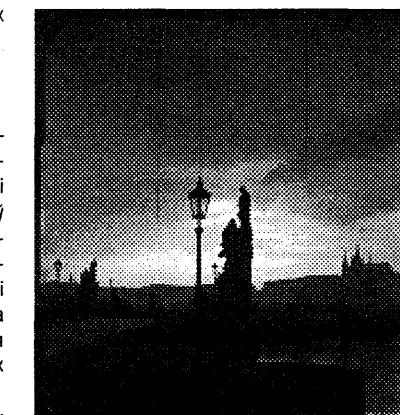
Запрашаем у вандроўку

32 да 7 жніўня адбудзеца традыцыйная штогадовая рыцарская вандроўка «Па съядох адной ліцьвінскай дружыны» — у Чэхію, на рэканструкцыю адной з бітав Гусіцкіх войнаў — штурм Мазавіцкага замку у 1424 годзе.

Рыцарскі стан разыбываецца чэхамі на краі дагледжанага мястэчка Мазавіцэ калі вялікага адкрылага басейну, побач — карчма, а ў цэнтры мястэчка — файная рэстарацыя (хто ўжо ездзіц — пацвердзіце!).

Разам з рыцарскімі відовішчамі вандроўнікі наведаюць і пабачаць колькі старых чэскіх замкаў з іхнімі багатымі калекцыямі і, натуральна, прыгажосьць златай Прагі. Тэлефон для дэведак у Менску: 232-0008.

Ігар Міхна

Арганы канцэрт

20 ліпеня а сёмы вечара ў залі камэрнай музыкі Філіармоніі на аргане грае Тацяна Шчэрба (Масква). Праграма канцэрту: Яган Сэбастыян Бах — «Фантазія соль мажор», дзве харальныя апрацоўкі, прэлюдыя, фуга до мінор; Антоніё Вівальдзі і Яган Сэбастыян Бах — канцэрт ля мінор; Я.С. Бах — два харальныя троў, пасакалья.

Дзеткі пра Скарыну

У распубліканскай мастацкай галерэі адкрылася выставка шостага дзіцячага міжнароднага пленэру, у якім браў ўдзел дзеці з Беларусі, Рәсей і краіні Балты. Канцепцыя пленэру заключаецца ў трыадзінстве: «Пераемнасць пакаленія», «Дзеці як стваральнікі міру», «Культура Беларусі — частка сусветнае культуры». Экспазіцыя прысьвечаная Ф. Скарыну. У межах пленэру дзеці ездзілі ў Полацак.

Алесь Кудрыцкі

Адмыслова да гэтай падзеі быў выдадзены каталог. У яго ўклічаныя тыя карціны, якія выстаўленыя на аўкцыён. З малатка пойдзе праца Канавалаава «Увадзік».

Лобач шукае чараўнікоў

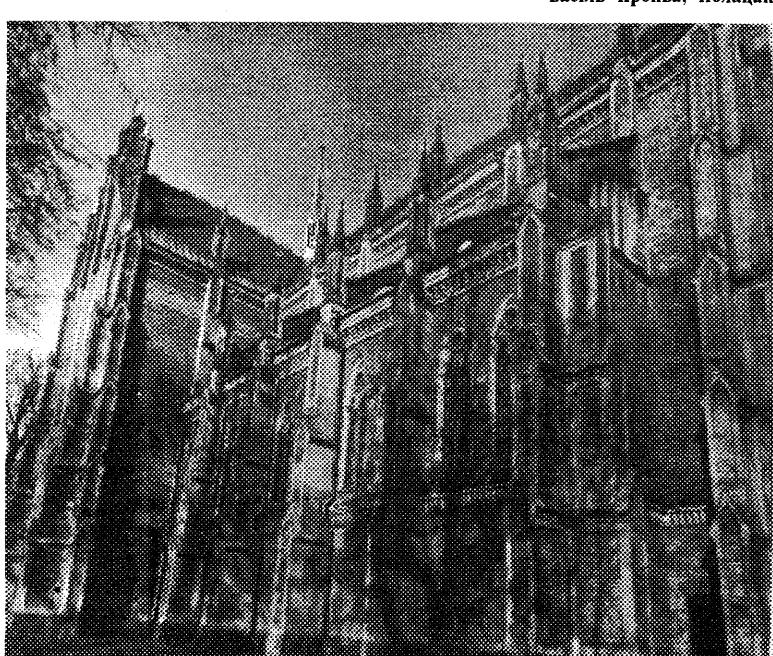
Другі тыдзень жывуць у на-мётах ля вёскі Лагі паміж Ушачкім і Лепельскім раёнамі 10 студэнтаў «гістфаку» цяпер ужо другога курсу Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэту. У гэтыя глухія мясціны выправілася этнографічная экспедыцыя на чале з выкладчыкам ПДУ

Васіль Кроква, Полацак

Уладзімерам Лобачам. Які ўжо год запар гэтыя зацяты прыхільнік аўтэнтычнай дахрысціянской беларускай культуры шукае ў розных закутках Віцебшчыны старыя паданіні, песьні, легенды, узгадкі пра відуноў, чараўнікоў, народных лекараў. Вось і гэтым разам полацкі дасыльдчик спадзяеца на добры «ўлоў». Праўда, дажджлівае надвор'е неспрыяльнае для лягернага жыцця. Іншая справа — самі пошуки... Як вядома, у дажджыстыя вечары добра прыгадваеца ста-

рое.

Васіль Кроква, Полацак

На разыўтанніе ўдзельнікі выправы пасадзілі два драўцы, адмыслова прывезеныя з Менску і, праслушаўшы некалькі партыяў на аргане, якія выканалі Аляк-

сей Фралоў, ад'ехалі дахаты. Проста дзіва, што столкі ўсялякіх дзіваў можна пабачыць за адзін дзень.

Янка Цітовіч

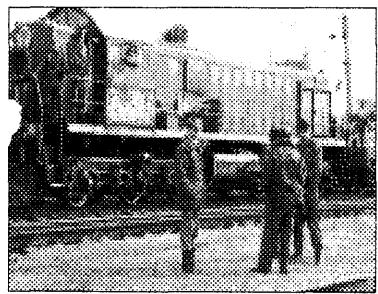
РАСЕЙЦЫ «МОЧАЦЬ» САМІ СЯБЕ

У мінулую пятніцу, позна ўвочары расейская федэральна артылерыя абстрагляла мясточкі Ханкала. Гэта ня дзіва, бо расейцы штодзень абстрагльваюць і руйнуюць чачэнскія паселішчы налева-направа. Дзіва (ці зноў ня дзіва?), што расейцы абстраглялі ўласны штаб аў'яднанае вайско-вае групоўкі. У выніку ад трапнага залпу расейскае зброй загінулі два расейскія вайскоўцы, а яшчэ адзін застаўся цяжка паранены.

Расейцы выпусцілі па расейцах шэсцьць 120-міліметровых снарадаў. Яны «замачылі» ўласную баявую ахову штабу аў'яднанае групоўкі. Быў падбіты таксама танк.

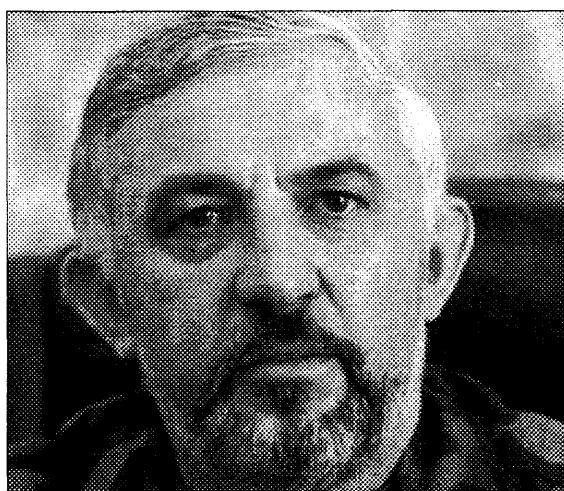
Ястржэмскі на гэта тактоўна прамаўчай. А начальнік артылерыі Сяргей Матвеев вельмі дамінантна патлумачыў, што агонь вёўся па групе баёвікоў, якія знаходзіліся «паводле звестак

разведкі, за 500 мэтраў ад штабу групоўкі», але «снарад сыйшоў у іншы бок і патрапіў у танк». У прасавым цэнтры аў'яднанае групоўкі гэтую думку развілі творчай за-

валі, што залп быў адказам на напад чачэнцаў. Дарэчы, толькі нядайна трапнасцю й дакладнасьцю расейскае зброй захапляўся спадар Пуцін, які сам у Ніжнім Тагіле стрэлі з гэткае самае гаубіцы, якой расейцы абстраглялі расейцаў. Пікантнасьць ситуацыі дадае й тое, што гэтая гаубіца ўзору 1938-га году! Вось з таких гарматаў расейцы ў 39-м абстрагльвалі Вільню ды іншыя нашы гарады і мястечкі...

Сёня генэральская трывяня пра «баевікоў» абвергнутая. Паводле апаратуўных звестак, камандзір адзінага з артылерыйскіх падраздзяленій выдаў «няслушную» інфармацыю на вядзенне агню. Зараз праводзіцца дэталёва расцесьледаванье... Ці ня гэтым тлумачыцца ўпэўненасць чачэнцаў у сваёй перамозе? Правдажынасьць расейскіх вайскоўцаў ні для каго не сакрэт. Заўчора ж, да прыкладу, міліцыя Дагестану затрымала расейскую памежніку, які спрабаваў збыць кілю трацілу. Як перадалі мэды, 29-гадовы начальнік паста назірання марской памежнай службы міліцыі Алег Шабанаў зьбіраўся прадаць дзіве трацілавыя шашкі й дэтонаторы да іх, якія скрај са сваім жа вайсковай часткі. Яго затрымалі падчас гешэфту... Ня дзіва, што дасьведчаныя чачэнскія жаў-

неры праста могучы абыходзіць любяя пасты й пасткі. У дадатак «мачыць» расейцаў іхнай жа зброяй.

На дзівіць таксама й хлусъльвасць расейскіх дзяржаўных прэсавых службаў, якія выліваюць цэбary хлусъні на экраны ды ў газеты, не міргнуўшы вокам. Пры tym, пасыпваюць саміх сябе і авяргаць. Напрыклад, толькі ў мінулую суботу раніцай той жа Ястржэмскі, сказаў, што ніякіх выбухаў на чыгунцы не было, а ў абед ужо казаў, што – такі быў тэракт, у выніку якога загінуў адзін чалавек і шасціца параваныя. Праўда, і тут ён пасыпэў скажаць паўпрауду. Ен стаіў, што там загінула паварыха Маргарыта Захараўа, якая абслугоўвала спэцпяцінік генэрала МУС. Во як міліцэйскія генэралы ваююць! З аблугаю, у спэцпяцініках. У генерала вагон быў браняваны. А ў ягоныя кухні – не. Хоць мог загінучы і гэты генэрал, імя якога ніхто не называў. Па чыгунцы было раскладзена 7 радыёкіраваных фугасаў (ці ня купленых у расейскіх вайскоўцаў). Аварыя была непазбежнаю. Але апроч таго, за трасаю бронецягніка назіралі сотні чачэнскіх вачэй. І калі грымнуў выбух, грымнула і кананада з бліжэйшых гор. Бой цягнуўся 40 хвілін. Партызаны

сышлі незадаважна. Пра гэта прэсавы сакратар Ястржэмскі таксама прамаўчай. Прамаўчай і пра тое, што адбылося ўсё гэта за 40 км ад шматкроць «зачышчанага» Грознага. І пра тое, што з-за 100 мэтраў цалкам зыўшчанага чыгуначнага палатна быў паралюшваны рух ад Аргуна да Гудэрмеса.

Але ў астатнім у Чачні «абстаноўка спакойная», паведамляюць з Крамля. Мінулыя суткі прышлі наогул спакойна. Былі нават праведзеныя агульнарэспубліканскія спартовыя спаборніцтвы. У паселішчы Курчалой прышлі аўтаралі хуткаснага манеўраванья. Уздельнічалі 30 майстроў аўтамабільнага спорту. Плянунецца ўжо ўвесені наладзіць на востраве Масква-Грозны...

Праўда, былі зафіксаваныя тры абрэзы з аўтаматаў і мінамётав. А яшчэ былі выяўленыя магутныя асколачныя радыёкіраваныя фугасы на дэзвюх даро-

гах. Ну ў яшчэ быў напад на аўтакалёну расейцаў. Пад Грозным, ля Чарнарэчча. Ну ў зынішчана тым была пара адзінак бранятэхнікі. А яшчэ па сваім чачэнскім тэлебачаныні выступаў Масхадаў. Ён учаны звязаўшчыся да сваіх сучайчынікіў у простым радыёэфіры. Заклікаў забіваць здраднікаў. Заклік пачуці. І забілі аднаго. Кіраўніка расейскай адміністрацыі ў Алхан-Юрце. Адкуль вядуцца тэлетрансляцыі, расейцы ня ведаюць. Дзе хаваюцца прэзыдэнт Чачні ў ягоны штаб, ды ягоныя камандзёры — Басаёў, Гелаёў, Хатаб ды іншыя — таксама. Вось і стралююць расейцы куды давядзенцы — па гарах дык па гарах, па сваіх штабах дык па сваіх штабах. Мачыць дык мачыць. Ну ў матэрыяльнае становішча можна палепшиць, прадаўшы пару фугасаў ці снарадаў туўбыльцам...

Расейская зброя сладкая.

Гары Куманецкі

ЛЫЖАЧКІ ЗЪ ДЗІРКАМІ

Беларусы вачыма замежнікаў

Мне заўсёды падабалася назіраць, як іншаземцы реагуюць на звыклыя і зразумелыя для нас, беларусаў, рэчы. Мяркую, што паглядзець на наша жыцьцё вачыма грамадзянаў замежных краін вельмі карысна і цікава. Прапаную Вам некалькі такіх назіранняў — з досьведу камунікацыя з канадцамі.

У 1993-м годзе да нас у інстытут пачыталі лекцыі прыехалі канадцы 10 выпускнікоў-магістраф універсітэту Захоўнага Антарыя (Канада). Мне хапелася папрактиковацца ў ангельскай мове, і я заўсёды швэндаўся з імі.

1. Аднойчы канадцы, стоячы на прыпынку, асцярожна запыталіся:

— Алекс, што здарылася ў вашай краіне? Па тэлевізіі, здаецца, нічога не казалі.

— А што такое?

— Ведаеш, мы сёньня раніцай пабачылі, што ў нас у гатэлі няма гарачай вады. Можа ў вас нейкай прыроднай катастрофай, прыкладам, землятрусе?

— Не, цякага землятрусу

ніяма. Гэта заўсёды так — на месцы гарачаваю воду адключают.

І тут пачалося нешта неверагоднае — канадцы сталі рагатаць. Бось, маўляў, насымяшыў. Я кажу — праўда, так будзе. Сымляюцца. Сымляюцца перасталі назіртаць. Стаялі на прыпынку, чухалі патыліць. Тлумачыў ім потым, як трэба грэць ваду ў чайніку ды палівацца.

2. Аднойчы мы пайшлі ў цэнтар Менску на экспкурсію. Канадцы захадзелі папіць кавы, і мы рушылі ў «Цэнтральны». Там разам з кавай нам далі маленкія лыжачкі... з дзіркай на дне. Мае канадзкія сябры доўга глядзелі на старыя алюміневыя лыжачкі. Потым запыталіся:

— Алекс, нашто гэтыя дзіркі? Пэўна вы, беларусы, вынайці новы спосаб заварвацца і мяшаць каву?

— Не, кажу, праста дзіркі робяцца дзеля таго, каб лыжачкі на кралі.

— Красыці гэтыя старыя алюміневыя лыжачкі з перакручанымі ручкамі? Каму яны патрэб-

ныя? Не падманвай, Алекс, скажы праўду — які сакрэт?

— Няма нікага сакрэту. А лыжачкі пэўна некаму патрэбныя, калі крадуць. Яшчэ колькі разоў перапыталі, але ўсё адно не паверылі, што ў дне старых лыжачак робяць дзіркі дзеля таго, каб іх ня скралі.

3. Хадзілі па Менску з канадзкімі сябрамі. Яны схадзелі папіць соку, потым кавы, потым ізноў соку. У розных месцах розныя напоі нам налівалі ў тыя самыя гранёныя шклянкі. Канадцы, якія чыталі нам эканоміку, былі вельмі зьдзіўленыя. Яны сказали мне:

— Алекс, вось табе прыклад удалага бізнесу. Гэтая фірма, што вырабляе гранёныя келіхі, пэўна, мае найбольш сучаснае абсталяванье, і ў выніку правільнай маркетынгавай кампаніі змагла пануніць з рынку іншых вытворцаў!

Ну, як ім было патлумачыць, што іншыя, акрамя гранёных, у нас папросту няма?

— Алекс, вось табе прыклад удалага бізнесу. Гэтая фірма, што вырабляе гранёныя келіхі, пэўна, мае найбольш сучаснае абсталяванье, і ў выніку правільнай маркетынгавай кампаніі змагла пануніць з рынку іншых вытворцаў!

Ну, як ім было патлумачыць, што іншыя, акрамя гранёных, у нас папросту няма?

— Алекс, вось табе прыклад удалага бізнесу. Гэтая фірма, што вырабляе гранёныя келіхі, пэўна, мае найбольш сучаснае абсталяванье, і ў выніку правільнай маркетынгавай кампаніі змагла пануніць з рынку іншых вытворцаў!

— Алекс, вось табе прыклад удалага бізнесу. Гэтая фірма, што вырабляе гранёныя келіхі, пэўна, мае найбольш сучаснае абсталяванье, і ў выніку правільнай маркетынгавай кампаніі змагла пануніць з рынку іншых вытворцаў!

— Алекс, вось табе прыклад удалага бізнесу. Гэтая фірма, што вырабляе гранёныя келіхі, пэўна, мае найбольш сучаснае абсталяванье, і ў выніку правільнай маркетынгавай кампаніі змагла пануніць з рынку іншых вытворцаў!

— Алекс, вось табе прыклад удалага бізнесу. Гэтая фірма, што вырабляе гранёныя келіхі, пэўна, мае найбольш сучаснае абсталяванье, і ў выніку правільнай маркетынгавай кампаніі змагла пануніць з рынку іншых вытворцаў!

— Алекс, вось табе прыклад удалага бізнесу. Гэтая фірма, што вырабляе гранёныя келіхі, пэўна, мае найбольш сучаснае абсталяванье, і ў выніку правільнай маркетынгавай кампаніі змагла пануніць з рынку іншых вытворцаў!

— Алекс, вось табе прыклад удалага бізнесу. Гэтая фірма, што вырабляе гранёныя келіхі, пэўна, мае найбольш сучаснае абсталяванье, і ў выніку правільнай маркетынгавай кампаніі змагла пануніць з рынку іншых вытворцаў!

— Алекс, вось табе прыклад удалага бізнесу. Гэтая фірма, што вырабляе гранёныя келіхі, пэўна, мае найбольш сучаснае абсталяванье, і ў выніку правільнай маркетынгавай кампаніі змагла пануніць з рынку іншых вытворцаў!

— Алекс, вось табе прыклад удалага бізнесу. Гэтая фірма, што вырабляе гранёныя келіхі, пэўна, мае найбольш сучаснае абсталяванье, і ў выніку правільнай маркетынгавай кампаніі змагла пануніць з рынку іншых вытворцаў!

— Алекс, вось табе прыклад удалага бізнесу. Гэтая фірма, што вырабляе гранёныя келіхі, пэўна, мае найбольш сучаснае абсталяванье, і ў выніку правільнай маркетынгавай кампаніі змагла пануніць з рынку іншых вытворцаў!

— Алекс, вось табе прыклад удалага бізнесу. Гэтая фірма, што вырабляе гранёныя келіхі, пэўна, мае найбольш сучаснае абсталяванье, і ў выніку правільнай маркетынгавай кампаніі змагла пануніць з рынку іншых вытворцаў!

— Алекс, вось табе прыклад удалага бізнесу. Гэтая фірма, што вырабляе гранёныя келіхі, пэўна, мае найбольш сучаснае абсталяванье, і ў выніку правільнай маркетынгавай кампаніі змагла пануніць з рынку іншых вытворцаў!

— Алекс, вось табе прыклад удалага бізнесу. Гэтая фірма, што вырабляе гранёныя келіхі, пэўна, мае найбольш сучаснае абсталяванье, і ў выніку правільнай маркетынгавай кампаніі змагла пануніць з рынку іншых вытворцаў!

— Алекс, вось табе прыклад удалага бізнесу. Гэтая фірма, што вырабляе гранёныя келіхі, пэўна, мае найбольш сучаснае абсталяванье, і ў выніку правільнай маркетынгавай кампаніі змагла пануніць з рынку іншых вытворцаў!

— Алекс, вось табе прыклад удалага бізнесу. Гэтая фірма, што вырабляе гранёныя келіхі, пэўна, мае найбольш сучаснае абсталяванье, і ў выніку правільнай мар

З ТЫМІ, ХТО

Працяг са старонкі 1

рэдакцыі і «Нашай Ніве», і «Arche» за- надта малыя, каб умясьціць шасьцёра гасцьцёў адначасова. У гутарцы ўзялі ўдзел Мікола Рабчук, публіцыст, адказны рэдактар кіеўскага інтэлектуальна газетчыка нумар адзін «Крытыка», Юры Андруховіч, ці на самы чытаць з сучасных украінскіх пісьменнікі, Кацярына Батанава, кіеўская літаратурка, Андрый Бондар, Геркус Кунчус і Лайрына Каткус.

Мы былі яшчэ ўсе ў запале той дыскусіі, што ўзварала сон Музэю — расейскія ўдзельнікі адстойвалі права Расеі пісьменніц чачэнцам, украінцы, палякі, літоўцы гэтае права аспрэчвалі. Было горача.

Палітыка і літаратура

— Якая перадгісторыя дыскусіі, чаму спрэчка выбухнула ў Менску?

Юры Андруховіч: Пад час нядыяўняга перебывання ў Пецярбургу Мікола Рабчук купіў Літературную газету, а ў ёй была ўкладка «Петербург». І там быў апубліканы матэрыял круглага стала з удзелам шасьцёх расейскіх інтэлектуалаў наконт чачэнскай вайны. І выявілася, што два ўдзельнікі круглага стала — гэта падарожнік нашага экспрэсу, два расейскія пісьменнікі. Адзін з іх, сп. Варламав, выступіў з дастаткова жорсткім і катэгарычнымі заявамі. У іх апраўдаеца гэтае вайна, ён апэлюе да пачуцця нацыянальнае годнасці расейцаў. Ён кажа, што нам гэтае вайна патрэбная для ўмацавання нацыянальнай годнасці расейцаў, стражчай пад час першае чачэнскае вайны, у тым ліку і ў выніку тэрарыстычнага акту Басаева ў Будзёнаўску. «Расея ня можа не адпомсціць» чачэнцам, кажа ён. «Треба ўжываць сілу, і ніякіх перамоваў — магчымае толькі сілавое рашэнне». Словы сп. Варламава ўзрушылі нас, і ўва ўкраінскіх пісьменнікі нарадзіліся ініцыятыва напісаць ліст на імя расейскага прэзыдэнта з сваімі меркаваннямі і заклікам спыніць бай, спыніць агрэсію, спыніць жорсткасць. Подтрымалі зборы ў Маскве, сабралі 62 подпісы. У Менску мела адбыцца заплянаваная тутэйшымі арганізаторамі дыскусія на тэму «Мова літаратуры і мова дыпламатіі». Адным з ўдзельнікаў яе быў вызначаны Андрый Бондар.

Андрый Бондар: Мы падпісалі ліст супраць ваеных дзеяньняў у Чачэніі, а ня супраць Расеі як такай. Круглы стол у Літаратурнай газете ўразіў нас бесчалавечнасцю стаўлення да чачэнцаў, і мы вырашылі прадеманстраваць свой пратэст і выклікаць расейцаў на шчырую размову. Яны разнерваваліся. Яны высоўвалі свае стандартныя аргументы — што чачэнцы ёсьць тэрарыстамі, што Чачэніі нельга даваць свабоду, бо гэта рабаўласціцкая нацыя, але яны так і не адказалі на нашае галоўнае пытанье: за вайну яны ўсё ж ці супраць вайны?

Нам было прыкра за беларускіх інтэлектуалаў, ўдзельнікаў дыскусіі. Беларусы настолькі хацелі згладзіць усе

куты, настолькі баяліся выказаць хоць нейкую пазыцыю... Мы як літаратары мусім гаварыць пра літаратуру, казалі яны.

Ю.А.: Хто ўвогуле прынёс палітыку сюды? Якое дачыненне да нас мае гэтае Чачэнія? — абуналіся яны. — Пра Чачэнію трэба гаварыць у Чачэніі, а пра Заір трэба гаварыць у Заіры. І ўвогуле, чаму вы тутака не гаворыце пра проблему Курдыстану, а гаворыце пра Чачэнію, закідаў нам сп. Чарота.

А.Б.: Едуцы прац Расею, што вядзе вайсковыя дзеяньні супраць уласнага народа, мы як літаратары не маглі маўчаць. Мы ўсталі на абарону чачэнскага народа. Дыў расейскага народу, што сам церпіц ад дзеяньняў уласнага кіраўніцтва. Выступілі супраць тых, хто праз мас-мэдіі пашырае чалавеканенавісінніцкія настроі.

З беларускай дэлегацыі ліст-зварот да Пуціна падпісаў толькі Андрэй Федарэнка, доўга нам дзякаваў і раю не паказваць ліст іншым ўдзельнікам, а Вольга Іпатава і Леанід Дранько-Майсюк ліста не падпісалі.

Увогуле ліст падпісалі амаль усе цэнтральна-эўрапейцы і не падпісалі многія заходне-эўрапейцы. Ніводзін з расейцаў не падпісаў.

І пра Беларусь таксама

— Гэта ўсё асноўныя падзеі Эўропы, што выявіліся на прыкладзе Экспрэс?

Ю.А.: Моўныя бар'еры замінаюць камунікацыі. Камунікацыя ўсход—Захад адбываецца на павярхоным узроўні, што залежыць ад валодання мовамі—паясніцамі. Мы ўвесі час таварышавалі сваім колам — украінцы, палякі, літоўцы, грузіны... У гэтым коле не прыходзілася тлумачыць элемэнтарныя рэчы, што, напрыклад, украінская мова адрозніваецца ад расейскай. Захаднія літаратары таксама трymаюцца ў сваіх колах. Моўныя падзел ляжыць на паверхні, але ён уключае ў сябе таксама глыбейшыя рэчы — спосаб жыцця, мэнтальнасць, умовы існавання, супольную мову ў нейкім шырэйшым, мэтафарычным сэнсе. Ад гэтага залежыць камунікацыя. Цяжка гаварыць пра нейкія найноўшыя тэндэнцыі ўкраінскай літаратуры з тым, хто дагэтуль ня ведаў, што ўкраінская мова адрозніваецца ад расейскай.

Так, падзеі Эўропы застаюцца. І адчуваюцца. Для людзей з Захаду вялікім псыхалагічным выпрабаваннем быў уезд у кірлічную частку свету. У Каралеўцы мы бачылі паніку ў іхных вачах, калі яны глядзелі на надпісы кірлічнымі літарамі, бо яны ня ўмелі арыентавацца ў гэтым съвеце, дзе ня ўмееш нават прачытаць, як што называецца.

Літэкспрэс апраўдае сябе на ўзроўні перакладчыцкіх праектаў, што звязаць наяўцца ў нас на вачах. А дадатковы сэнс Літэкспрэс набыў сёняня ў Менску пасля нашай дыскусіі пра Чачэнію і пра вайну. Дагэтуль, да Менску, ўсё было максымальна карэктна і адсторонена. Кожны чытаў свае тэксты, пасля хтось іншы чытаў пераклад на мову краіны, у якой ўсё гэта адбывалася, падрыхтаваны загадзя. Паслухалі і разышиліся. Тутака, у Менску, у гэту атмасферу ўварвалася нешта сапраўднае. Упершыню пад час дыскусіі мы ўвайшлі ў стан абсалютнага ўнутранага напружання, шукалі аргументы, каб пераканаць сябе саміх, што мы маем рацыю, што мы павінны быў зрабіць тое, што зрабілі. Мы мусілі адказаць на закіды расейцаў, даказаць, што гэта ня проста тания інтрыжка ўкраін-

цаў, што хочуць гэткім чынам прыцягчы да сябе ўвагу. Што мы падпісалі зварот, каб сказаць кіраўніку дзяржавы, што вядзе несправядлівую вайну, што гэтая вайна — несправядлівая.

Мікола Рабчук: Пра Чачэнію вы перад мною добра ўсё сказаў. Я адно шкадую, што мы ў пэўным сэнсе выдыхліся на чачэнскай тэмэ і ня мелі запалу як сълед звязануць увагу на беларускую праблематику. Я адно кароткай рэплікай пасльп'є сказаць пра парушваныя права беларускамоўнага насељніцтва Беларусі, пра ненормальную суітуюацию, калі карэннае насељніцтва стае фактычна чужынцамі на ўласнай зямлі і ягоныя права ўсяляк уціскаюцца. Я спадзяваўся, што беларускія калегі разаўюць гэты матыў, але, на жаль, марна. Праўда, і абсякаць яны мяне ня сталі, так гэтае тэмэ і завісла ў паветры. Між тым, гэты сапраўды важная тэмэ. Мы бачым, як славянскі народ зь вельмі цікавай культурай ставяць на мяжу зынкненія. Мы бачым, як паноўная расейскамоўная большасць ня толькі нічога ня робіць, каб падтрымачь беларускамоўных, але, наадварот, усяляк абліжоўвае іх чалавечыя права і на асьвету, і на атрыманьне інфармацыі. Гэта мусіла бы стаць аб'ектам нашай увагі.

Пытаныне сумленнасці

— Каб ваш Экспрэс ехаў 70 гадоў таму, каб у ім ехалі ня Юры Андруховіч, Дубраўка Угрэсіч і Андрэй Федарэнка, а Рамэн Ралян, Максім Горкі, Яніс Райніс, дык да пісьменніцкага звароту неадменна прыслухаліся б. Але якія шанцы, што да вашага звароту нехта прыслухаецца цяпер? Што, голас пісьменнікаў ўсё яшчэ нешта важыць у сёняняшнім съвеце?

М.Р.: У Польшчы, калі мы былі ў Мальбарку, я купіў газету, а там — інтэрв'ю з Станіславам Лемам. Аказваецца, перад нашым лістом быў падобны пратэст супраць вайны ў Чачэніі, падпісаны некалькімі сотнямі эўрапейскіх інтэлектуалаў. Лем быў сядом тых, хто падпісаў, хоць у гутарцы з журналістам сказаў, што ня верыць у гэтыя подпісы, што гэта ўсё дурніцы. Лепш, кажа, сабраць пару соцені даляраў, чым пару соцені подпісаў на карысць падрэпелых. А наўшта ж вы падпісалі, пытаеца карэспандэнт. Ну, мяне папрасіў мой прыяцель Чэслаў Мілаш, кажа Лем.

Думаю, Лем трохі франдуе і фраерыцца, бо, каб ён не хацеў, ня стаў бы падпісаць і для Чэслава Мілаша. Недзе ў глыбіні душы і ён спадзяеца, што кропля точыцы камень. Ні Лем, ні Андруховіч ня маюць ілюзіі ўшошыць да ўплыву нашых пратэстаў. Він іншага боку, наўшта ж вы падпісалі, пытаеца карэспандэнт. Ну, мяне папрасіў мой прыяцель Чэслаў Мілаш, кажа Лем.

А.Б.: Мы сваімі подпісамі хацелі найперш нагадаць заможнай частцы Эўропы, што адказаць за Чачэнію ляжыць і на іх, бо Эўропа сканчаецца на Ўрале. Чачэнія — вялікая ганьба найперш Эўропе Захаднія, што не ўжывае дастатковых мераў, каб стрымаваць расейскія вайны, ня думалі, што ўсё з гэтым зымріліся. Гэта пытаныне асабістай сумленнасці і адказнасці.

Мы ведаем, што гэтыя лісты не даходзяць да адрасата, але мы не маглі ехаць праз Расею, што стварыла канцлагер у Чарнакозаве, і не падпісаць гэту лісту.

Гэта элемэнтарная рэчы: пісьменнік ня можа ня быць супраць людзкое съмерці, гвалту, руйнавання гарадоў.

Калі б Польшча бамбіла Белаосток або Шлёнск, мы б таксама выступілі зь лістом да Квасінскага.

— Вы выяўляеце ангажаванасць у грамадзкія справы. Але дзе межы гэтае ангажаванасці, дзе яна мусіць пачынацца? Там, дзе кроў, дзе гвалт, там пісьменнік павінен умешвацца, кажаце вы. А калі няма вялікай крви, а ёсьць задушэнне культуры, скажам?

М.Р.: Пісьменнік ня ўстане реагаваць на якую-колькі несправядлівасць, але пісьменнік, як любы чалавек, чульлівы да любой несправядлівасці. Гвалт любы мусіць быць асуджаны, у любой форме.

І я, і мае калегі падпісалі б такі самы пратэст супраць бамбавання сэпаратыстаў у нас ва Ўкраіне, у Данбасе ці Крыме, бо я ўважаю, што ніякі шматок зямлі ня варты таго, каб за яго гінулі людзі. Калі нейкай тэрыторыя хоча аддзяліца, а яе насељніцтва настолькі не-навідзіць мэтраполю, дык няма сэнсу ўтрымліваць сілком, нікога ня трэба тримаць сілком. Праблема, з якой сутыкаецца Расея ў Чачэніі, — не ўнікальная. Такія праблемы перажылі ўсе імпэрыі свету. Францыя мела падобныя праблемы ў Альжыры, дзе ішла падобная бязлітасць з арабамі. Такія праблемы мелі іншыя краіны з калёніямі. Расея ж чамусць ўпарты не жадае прызнаць, што ўесь Каўказ быў інкарпараваны ў Расейскую імпэрию сілаю. А любыя калёні ўрэшце павінны стаць незалежнымі.

Косаўская праблема ў гэтым кантынкце наўрад ці магла бы стаць касырнаю картай расейцаў. Яна хутчэй была б аргументам супраць расейскай палітыкі, бо Захад, які зреагаваў у Косаве на генацыд альбанскага насељніцтва, калі ён быў не крывадушным, а досыць пасльядоўным, ён мусіў бы таксама зреагаваць на генацыд, ажыццяўляны расейцамі супраць мірных жыхароў Чачэніі.

Чачэнія — найвышэйшы сэнс

— Такі праект, як Літаратурны Экспрэс, мусіць перасільваць пісьменніка. Ці ж штука — месяц у кампаніі тых самых людзей, месяц выступаў на тыя самыя тэмы. Што вы здабылі, пaeхаўши з Экспрэсам?

Геркус Кунчус: Я бачу найвышэйшы сэнс гэтае нашага падарожжа якраз у гэты съціплай заяве, якую мы падпісалі. Мы разумелі, што гэта ня дойдзе да расейскага бога...

М.Р.: Але дойдзе да праудзівага Бога!

Г.К.: Хіба так, хіба так!.. Але мы мусілі гэта зрабіць, і я страшэнна задаволены, што зрабілі. І сёняняшняя менская дыскусія таксама ўсьцешыла мяне — нам удалося звязануць увагу на тэму Чачэніі, прымусіць іншых задумца. І ўдвая цешыць, што гэта ініцыявалі

ЦЯБЕ РАЗУМЕЕ

українцы, палакі, літоўцы, грузіны, латышы, што гэта была наша супольная рэгіянальная ініцыятыва.

Ю.А.: Я не пагаджуся, што наш пратэст ні да каго ня дойдзе. Дойдзе, упўнены, прынамсі, у выглядзе аналітычных запісак. Такіх пратэсту было няшмат. Кожны зь іх мае вагу. Раней пратэсты супраць вайны ў Чачні паступалі найчасцей у выглядзе нейкіх дыспляматачных рэкамэндацый, пажаданняў міжнародных фінансавых арганізацый. Цяпер пісьменынікі, людзі незаангажаваныя, непалітычныя, якія падкрэсліваюць сваю незалежнасць, пратэстуюць. Я на месцы ўладаў Рәсей прыслухаўся б да голасу пісьменынікаў Эўропы.

Пісьменынікі могуць многа зьмяніць у сферах, якія беспасярдне ад літаратуры не залежаць. Я дужа сумніваўся ў дзеяньнісці такое арганізацыі, як ПЭН-клуб. Мне летасі запрасілі ў Варшаву на апошні ў гэтым стагодзьдзі ягоны кангрэс. Я быў настроены страшнана скептычна, з сумам назіраў, як фармальная галасуюць ягоныя ўдзельнікі, паднімаюць свае мандаты, слухаў гэтыя фармальныя заклінанні пра свободу слова, сумленнія, але ўсю маю крытычнасць пераважыў той факт, што ў сувязі з пра вядзеннем гэтага кангрэсу, дзякуючы настаянню польскага міністра замежных спраў, у Віетнаме вызвалілі дысыдэнта, які перад тым правёў 18 гадоў у турме — і ён быў госьцем гэтага кангрэсу. Дык значыць, нават на ўзроўні канкрэтных спраў можна нешта рабіць. Гэта і ёсьць для мяне адказ на пытаньне пра межы заангажаванасці. Фактычна іх няма. Я ня веру ў пісьменыніка, які не цікавіца палітыкай. Ён можа ня браць у ёй удзелу беспасярдне. Але так ці інакш усё, што ты пішаши, ужо нейкай мерай мае дачыненне да яе.

Кацярына Батанава: Дэкларацыя супраць чачэнскай вайны, якую мы падпісалі, зламала съянину між пісьменынікамі з Заходніяй і Цэнтральнай Эўропы, што адчувалася ў першай частцы падарожжа. Я ня думаю, што тыя з пісьменынікаў, што не падпісалі Дэкларацыі, былі сапраўды нязгодныя, як яны казалі, з адным словам у ёй ці зь нейкай адной з фармулёвак у шапцы. Для большасці зь іх гэта было прац адсутнасць уласнай пазыцыі па гэтым пытаньні. Мне гэта не пячэ асабіста... Або — мяне гэта закранае, але я баюся быць палітычна некарэктным... Мне жывеца спакойна, я вядомы пісьменыніку, і я не хачу ні ў што ўмешвацца, каб нікога не абразіць... Там недзе існуе мяжа Эўропы, і хай яна існуе — мо дзе за Нямеччынай яна праходзіць, мо за Польшчай, і хай праходзіць...

А.Б.: Сярод тых, хто не падпісаў лісту, было многа тых, хто адчувае сімпаты ѹ Рәсей і расейскай культуры. Для іх краіна, якая дала съвету Даастаеўскага і Талстой, мае права на ўсё.

Адказнасць расейскай культуры

— Цяперашніе маўчаныне расейскай культуры, яе негалосная згода з крызвай пацыфікацыяй Чачні — гэта што, працяг расейскай культурнай традыцыі ці разрыв з ёю? Даастаеўскі і Талстой — як бы яны паставіліся да гэтай вайны?

М.Р.: Бярдзяеў ускладаў адказнасць за бальшавізм менавіта на расейскую інтэлігенцыю. Я б прадоўжыў гэтую дум-

ку. Мне здаецца, што расейская культура выхавала расейскі імперыялізм і расейскі нацыяналізм сёньняшняга дня. Адказнасць на пачатку нашай вандрункі, у Мадрыдзе, таму самаму сп. Варламаву, я сказаў, што расейская культура ня толькі зрабіла ўнёсак у зруйнаванне Бэрлінскага муру (на што ён рабіў націск), яна таксама паспрыяла пабудове гэтага муру, і ня толькі гэтага.

Рэакцыю Даастаеўскага і Талстога на сёньняшня падзеі няцяжка прадбачыць. Мы знаем, колькі ксенафобіяў разліта ў тэкстах Даастаеўскага, і знаем, што ён пісаў з нагоды аналягічных сучасных яму падзеяў, а таксама ведаем усю расейскую традыцыю яшчэ ад Пушкіна і ягонай сумнавядомага пасланнія «Паклёнікам Рәсей», дзе ён дужа пахвальна адгукaeцца на прыдушэнне польскага пастаўства. Талстой, які быў своеасаблівай постацыю, хочацца верыць, застаўся ба пацыфістам і ў гэтым сітуацыі. Увогуле ж расейская культура безумоўна адказна за той нарцысізм, што сфармаваўся ў расейскім грамадстве, за ту бязъмерную амбітнасць, за няўменьне засяродзіцца на ўнутраных проблемах, за ўсёднае акцэнтаванне на проблеме сусветных, нейкай глябальнай адказнасці і глябальнага паклікання расейскага народу, хоць расейскі народ мае многа ўнутраных проблемаў, якія і трэ было бы пачаць вырашаньне.

А.Б.: Расейская культура перажывае балочы працэс новага атасамлення, яна пачынае ўсъведамляць страту імперскага статусу Рәсей і статусу вялікай нацыі. І больш ад гэтай новай ідэнтыфікацыі выплескаеца іншы раз вялікім гвалтам і брутальнасцю, жорсткасцю расейцаў, што ня хочуць мірыца з новымі сваімі статусамі ў съвеце. Украіна стасоўна Рәсей дасягнула важнае рэчы — расейцы ў сваіх газетах пішуть пра Украіну як пра іншую рэальнасць, якая ім не належыць. З праклёнамі, пратэстамі, але ўсё ж вызнаеца іншасць Украіны. Гэта, на мяно думку, і ёсьць галоўным дасягненнем апошніх гадоў у нашых дачыненнях.

Прорва ў нашых вачах

— Прорва між расейдамі і эўрапейцамі ў выніку такіх дыскусіяў, як сёньняшня, большае ці меншае? Ці такіх дыскусій спрыяюць адчуванню расейцамі супольнасці трывогаў сваіх і ўсіх ці, наадварот, умацоўваюць у расейцах пачуцьцё самоты, ізаляванасці і крываўды на варожае атакэнне?

К.Б.: Прорва існуе ў нашых вачах, ня ў іншых. Мы як творцы з посткаляніяльных краінаў бачым, наколькі адрозніваеца Расей ад Эўропы. Але Захад — і тутака ня трэба мець ілюзіяў і цягнік гэта толькі яшчэ раз пацвердзіць — глядзіць на Расею як на экзатичную краіну, але з захапленнем. Гэта монстар, якім яны захапляліся, які паважалі. Многія ўдзельнікі Эўрапрэсу маюць левыя перакананні, хоць ня маюць левага досьведу, яны ідэалізуяць Расею, таму наўнча думаль, што тыя людзі, што не сплнілі нагі Расей на сваёй сыніне, ўсъведамляць, што адбываеца ў Чачні і што можа адбыцца зь нейкім іншым суседам Рәсей. Ясна, што існуе разрыў ува ўспрыманні Рәсей ў нашых вачах і ў вачах тых, хто ня мае ў сваім досьведзе расейскіх танкаў і расейскай руки.

Пісьменынік — як пустэча

— Большасць заходніх пісьменынікаў — зь лявіцы. А якія перакананні большасці літарата-

раў з Цэнтральна-Ўсходніяй Эўропы, што падарожнічаюць? Якую ідэалёгію спавядаеце вы?

Эўгеніюс Алішанек
Пісьменынік, пастунасці, ішчая структура, чым палітык, які даклада-

на вызначаў, да якой партыі ён належыць, інтарэсы якой групы насельніцтва адстойвае. Пісьменынік — гэта усеабдымная істота. Ён як пустэча — ён мусіць быць адкрыты съвету, усяму, што адбываеца. У пісьменыніка мысленьне не палітычнае, ён ня можа мысліць катэгорыямі, што вось, калі мы не ўвядзем войскі туды, дык там загіне дзесяць чалавек, а гэта лепш, чым калі мы не ўвядзем туды войскаў. Пісьменынік мысліць па-іншаму. Для яго кожнае жыццё — бясцэннае. Як пісьменынік мы мусім быць лева-правымі і гатовымі да ўсяго, што адбываеца. Наша пазыцыя мусіць быць дэканструктыўніцкай. Мы павінны па магчымасці разбураць тыя міты, што складаюцца. У выпадку Чачні мы супраць таго, каб складваліся міты, што выразна складваюцца ў расейскай інтэлігенцыі: напрыклад, міт помсты, адплаты.

Г.К.: Маё крэда — ня йдзі папярод натоўпу, ня йдзі ззаду натоўпу, ідзі пабач з натоўпам і назірай, і назірай.

Мая інтымная Эўропа

— Вы кажаце пра існаванне пэўнае цэнтральна-еўрапейскага просторы. Кажаце, што ў Заходніяй Эўропе пісьменынікамі цікавыя пісьменынікі з сваіх краінаў і абыякавыя літаратары з суседніх краёў. А ўкраінцам баліць Чачнія, беларусы перакладаюць славенцаў, літоўцы сочаць за польскімі падзеямі. Значыць, сапраўды існуе асоная культурная простора на аблоках былой Рэчы Паспалітай, былых Аўстра-Вугорскай і Савецкай імперыяў. Якія шанцы на захаванье гэтага просторы?

Ю.А.: Я ня ведаю, што прагнаваць. Гэта ідэя была паддадзеная ў 90-я гады сур'ёнаму выпрабаванню, бо ў краінах Цэнтральна-Ўсходніяй Эўропы адбываліся розныя працэсы, краіны аказаліся ў розных вайскова-палітычных блёках. У звязку з гэапалітычным цікам ідэя ў сваім чыстым выглядзе на ўзроўні культурфілязофіі ў значайнай ступені захісталася, то бок пад канец 90-х дыскусіі пра Цэнтральна-Ўсходнюю Эўропу ўжо выклікалі ў многіх скептычную ўсмешку. Пра гэта столькі гаварыліся, нагаварылі столькі дурніцаў, што і працягваць пра яе гаварыць было трошкі съмешна. Пэрспэктывы гэтай ідэі — калі мець на ўвазе простору ідэяў — звязаныя з пэрспэктыўам даступнага разгулу. Беларускай і ўкріянскай думкай могуць вельмі шмат новага ўнесыці ў цэнтральна-Ўсходнюю Еўропейскую ідэю і адпаведна прынесыці нешта новае для яе развіцьця. Но калі йдзецца пра палітычны выбар, дык зь ім усё больш-менш зразумела, але наступствы такога палітычнага выбару могуць быць непрадбачальнымі, і тутака ўласна пайстае гэтая простора магчымасці, простора загадкавасці будучыні, дзе, я ўпэўнены, гэта ідэя набудзе нейкія іншыя вымірэнні, у першую чаргу, мабыць, усё-такі вымірэнні, у індывідуальнае. Мой самы апошні досьвед — напярод зададзеная тема для новай, супольнай з польскім

пісьменынікам Анджэем Стасюкам кнігі, што будзе складацца з двух эсэ пра Цэнтральна-Ўсходнюю Эўропу. Тэма быццам бы ўжо набіла асконіну, пра гэтую тэмую ўжо і гаварыць нібы сорамна. Мы не змаўляліся з ім, як мы будзем пісаць, толькі дамовіліся пра памер тэксту. Але аказалася, што абодва эсэ лучыць пэўныя глыбака індывідуальны і нават інтимны падыход да тэмы. Ты паўстаеш перад сітуацыяй, калі ты праста павінен сказаць нешта найважнейшае пра сябе самога, і сказаць таму, хто здольны цябе разумець. Весь два ключавыя моманты для нашага існавання тутака ў Цэнтральна-Ўсходнюю Эўропу: магчымасць гаварыць на ўзроўні падыходу важныя рэчы і магчымасць гаварыць на ўзроўні, хто цябе разумее.

Прэзыдэнту Расейскай Фэдэрацыі Спадару Пуціну У.У. ад эўрапейскіх пісьменынікаў, удзельнікаў міжнароднага праекту «Літаратурны Экспрэс Эўропа-2000»

7 ліпеня 2000 году
Москва, Расея

Вельмішаноўны спадару Прэзыдэнце,

мы, група эўрапейскіх пісьменынікаў, удзельнікаў міжнароднага праекту «Літаратурны Экспрэс Эўропа-2000», глыбака занепакоенія ваеннымі дзеяньнімі, якія ўзброенныя сілы Вашай краіны вядуць на тэрыторыі маленькай аўтаномнай рэспублікі Ічкерыя. Фактычна, на падставе «барацьбы з тэрарыстамі», ажыццяўляючы масавае забойства мірных жыхароў, руйнаванне чацэнскіх гарадоў і вёсак, вынішчэнне цэлага народу, які ніколі добраахвотна да Рәсей не далучаўся.

Мы заклікаем Вас, спадару Прэзыдэнце, праявіць разважлівасць і дальнабачнасць, а галоўнае — чалавечнасць, годныя лідэра вялікай краіны, і ўжыць увесь Ваш палітычны ўплыў, усе даступныя Вам дыспляматачныя сродкі, каб спыніць ганебную вайну і вырашыць канфлікт шляхам перамоваў. Бо вайна ісце съмерць і разбурэнні ня толькі чацэнцам, але й самім расейцам. Яна дэмаралізуе армію, абуджае гэтае ў йаўрэйцаў самыя паскудныя жывёльныя інстынкты, правакуе разгул пэўдапатрытычнай ксенафобіі ў расейскім грамадстве, кампрамэтую Вашу краіну ўважчу сусветнай грамадзкай думкі.

Хочам верыць, што ў ХХI стагодзінде Расея ўвойдзе не абцяжараю імпэрскімі амбіцыямі і анахранічнымі жаданінамі навязваць сваю волю іншым народам.

З павагай,
эўрапейскія пісьменынікі

Томаш Ражыцкі
Яцэк Падсядла
Яцэк Пацоха
Юры Андрухович
Кацярына Батанава
Андрэй Бондар
Мікола Рабчук
Лаурынас Каткус
Геркус Кінчус
Эўгеніюс Алішанек
Чынгіз Абдулаеў
Леа Туар
Джэсіка Фальцой
Леча Бакрадзэ¹
Віталь Чабану
Марыя Чаклайс
Глен Пэтэрсан
Андрэй Федарэнка
Дубраўка ўгрэсіч
Алеш Чар
Жак Жуэ
і яшчэ 41 подпіс

А ў ПОЛІ...

Віктар Шніп

Мне гадоў пяць. Яшчэ месцамі ляжыць сънег, а ўжо гусенічны трактар, які, відаць, адзіні ў калгасе, арэ поле. Трактарыст, заўважыўшы мяне, спыняецца і кліча ў кабіну. Трактар раве і трасецца, як шалёны, а я сяджу ў хлопца на каленях і гляджу на дарогу, па якой ідуць дзяяўчата і крычаць: «Пракаці нас, Пятруша, на трактары!»

З бабуляй Ганнай хадзіў на могілкі ў Крывічы, дзе пахаваны дзед Міхась. Калі ішлі дахаты, нас у полі дагнала навальніца. Я хацеў бегчы, але бабуля сказала: «Унучак, не бяжы па полі. Бог ведае, куды мы хадзілі з табой, таму ідзі спакойна...»

Мама з бабуляй Параскай сярпамі жніў калягасна жыта, бацька косіць, мой малодшы гадавалы брат сыпіць сярод снапоў, а я спрабую ўсім дапамагаць. Побач жніўцу суседзі. Поле вялікае, і на ім у некалькіх месцах сярод збожжа віднеюцца яблыні, ігрушы і сльывы. Бацька расказвае, што яны засталіся ад хутароў, і паказвае, дзе быў сад майго дзеда. І я іду па жыце ў сад сярод жыт, і піхто ня бачыць мяне...

Прыйшоўшы са школы, вечарам сяджу зь дзедам на лаўцы. Распытваюся, дзе што было раней. Пытаюся, што там за полем і лесам. «Там Польшча...» — ад-

казвае дзед, і я ўжо не могу доўга заснунць, баючыся, што палякі пяройдуть мяжу і пачнеца вайна.

Ганяць у поле каровы са сваімі аднагодкамі я не любіў. Трэба рана прачынацца, а пасля цэлы дзень сядзець у полі, паглядзець на гадзіннік і ўвесе час быць гатовым абараніць сябе ад хлопцаў, якія абавязковы паспрабуюць камандаваць табой, як сабакам. Цяпер у вёсцы кароваў няма, і ў поле асабліва няма каму і куды ганяць. Да ўсяго праз поле, дзе я пасьвіў каровы, ужо некалькі гадоў як пракапаная глыбокая канава — зьбіраліся правесці газ у суседнюю вёску і не правялі. И канава ў полі, як трэшчына на тым жыцьлі, у якім мне ніколі ўжо ня жыць...

Кожны год у вёску з гораду прысылаюць студэнтаў на бульбу. І кожны раз у нас нехта кватаруе. Неяк жылі два выкладчыкі.

І захацелі яны, каб я з братам звадзіў іх у грыбное месца. Пайшлі. Ідуць праз поле, на трапілі на вялікі куст з чорнымі ягадамі. Адзін з выкладчыкаў, рыжы і ўвесе у рабочыні, паківіўся: «Што гэта такое расце ў полі?» «Гэта жыды. У нас іх раней у вёсцы было шмат. Нідаўна амаль усіх павыразалі...» Другі выкладчык закашляўся і перавёў размову на грыбы...

Прачынуўся сярод ночы ад гулу

матараў і лязгату гусеніц. Гляджу, мама ў цемнаце стаіць перад вакном, а бацька наагул выйшаў на ганак. «Вайна?» — пытаюся і буджу малодшых братоў і сястру. Яны прачынацца, плачуць. Вяртаецца бацька і кажа: «Манэўры...» Раніцай выходжу на двор і бачу — ўсё поле застаўлена танкамі.

Жыў у нас кот Мурзік. Хоць і стары ён быў, але мы, дзеці, яго вельмі любілі, і бацькі не праганялі яго з хаты. І неяк восеньню падсяліў нам старшыня калгасу кватарантай з ружжом. Не ўпаляваўшы на возеры качак, ідучы праз поле дахаты, напаткалі дзядзькі Мурзіка і дзеля забавы застрэлілі. Я амаль паўдня шукаў ката і, знайшоўшы яго забітага, паплакаўшы, пахаваў тут жа ў полі. І вырасла ў полі трава, сярод якой ужо больш як дваццаць пяць гадоў ходзіць хлапчук і шукае Мурзіка.

Зіма. Еду з бацькам на санях у поле, дзе стаіць засынены стог саломы. Навокал ні сыледу. Бацька расказвае, як ён, будучы хлапчуком, са сваім бацькам ехаў у Гарадак, і ѿ ѿ дарогу праз поле за імі бег воўк. А за намі — толькі вечер...

На другім курсе архітэктурна-будаўнічага тэхнікуму трапіў з аднакурснікамі на практику ў Нясвіскі раён. І калі засталося да вяртання ў Менск некалькі

дзён, вырашылі ўзяць па сто грам. Гранзберг, Гальперын і Гурэвіч разьведалі хутар, на якім можна купіць самагонкі, але з намі, калі съязніла, пайшоў толькі Гальперын. Самагонкі мы не купілі, бо мясцовыя хлопцы, даведаўшыся пра нашыя намеры, прыехалі на грузавой машыне і матацык-лах на хутар. «Мы вас чапаць ня будзем, аддайце нам толькі самагонку і жыдоў!» — крычалі, еду-чи за намі з уключанымі фарамі, мясцовыя. А мы, як авечкі, зьбіўшыся ў кучу, адыходзілі па полі да лесу. І дайшоўшы да першых кустоў, наш стараста скамандаваў: «На пяту!» І беглі мы па

МІЖ ГОРАДАМ і ЛЕСАМ

Людміла Рублеўская

Для беларуса поле — съмерць лесу.

Дакладней, гвалтоўная съмерць.

Лес вынішчаюць для таго, каб зьявілася поле, якое дасыць ежу роду чалавечаму.

Але ў поля ёсьць свая съмерць — людзкое паселішча. Падобна плесьні, разрастающа вёскі і мястэчкі ў пачварныя мэгаполісы, вакол іх пашыраецца арэл палёў, аддясянчычы лясы...

Вартыя жалю астраўкі дрэваў сярод барознаў нагадваюць аб сапраўднай прыродзе гэтага месца, зьмененай цывілізацыяй.

Многія пусткі Зямлі, напрыклад, Сахара — вынік барацьбы чалавека з лесам, саванай, травамі за некалькі гадоў ураджаю — пакуль не выснахуцца ўгноеная попелам глеба. «Высякай і выпальвай» — з такім лёзунгам прайшоўся чалавек разумны па плянэце, пашыраючы палі.

Нас выхоўвалі з усьведамленнем, што поле — нешта сакральнае. Кожны прайшоў ініцыяцыю далучэннем да «сапраўднай працы» — на полі. Студэнцкая і школьніца дэсанты на калгасныя палеткі, пасль — лецішча... У беларусаў па-ранейшаму распаўсюджаная маніякальная праца зямлі, нават сярод самых рафінаваных гараджанаў. Вера ў вялікія сорткі, што ўратуюць ад усіх нястачаў, спадрожаная нестабільнасцю жыцьця, вечнай пагрозай галадоўкі. Незынішчальны міт, што варта толькі абудзіць у большасці насельніцтва прыглушаныя шкоднай цывілізацыяй

гены земляроба, адкінуць лены гарадзкі дабрабыт — і краіна патоне ва ўраджайнасці і дабрабыце. Прафэсарам — вілы ў руках і гной кідаць. Мы ж — нацыя сялянаў... Нездарма ў нас культивуеца нязбыўная віна перад стомненай бабулькай у гумовіках, зь віламі ў мазолістых руках. А якім античным хорам выпываюцца галашэніні па роднай зямельцы, якую я ня будзе каму абраўляць, бо маладое пакаленьне не прывучанае да сялянскай працы, бо яно, новае

пакаленьне, аблянілася й кідае вёску. І хто ж будзе карміць краіну, калі адамрэ старая вёска?

Вось толькі ў тых краінах, дзе на палях завіхаецца абсолютная большасць грамадзянаў — непрасветная галечка. А там, дзе сельскай гаспадаркай займаюцца тро-пяць адсоткаў насельніцтва, як правіла, тыя, хто сапраўды пакліканы да гэтага — хапае і сабе, і на продаж у татальну сялянскую краіну...

Поле дае жыцьцё, поле заб-

ірае яго. Для выхаду ўнутрывідавой агрэсіі неабходная прастора. Глушчам дастаткова вытаптанаі палянкі ў лесе, чалавеку патрэбнае поле, дзе могуць сышыці два войскі. Можа быць, поле патрабуе, каб яго час ад часу засейвалі трупамі? Верылі ж нашы продкі, што на полі ўродзіць ўсё. Нават вырастуць камяні. Зямля як вобраз плоднасці — гэта і ёсьць сынонім поля. Крызвавыя разоры — сымбал Беларусі большы, чым балота ці лес. На полі, засеянym

трупамі, для адных вырастает воля, для других — рабства. Поле заўсёды падзяляе людзей — на прыгонных і прыганяных.

Напэўна, савецкія правадыры спрабавалі сублімаваць гэту ўнутрывідавую агрэсію ў працоўны энтузіязм, калі абвяшчалі «бітву за ўраджай». Вы толькі ўспомніце твары калгаснікаў на пляншэтах нагляднай агітацыі — квадратныя сківіцы, сурова ссунутыя бровы, сноп, прыціснуты да сэрца, як аўтамат Калашнікаў... А колькі ворагаў у ваяроў поля — даждж, сонца, холад, съякота, вечер, запішак...

Поле — ідэальнае месца для ўціхамірвання рабоў. Правадыры сялянскіх паўстанняў ведалі, што важную бойку трэба сплянаваць да таго, як самадзейных ваяроў пакліча да сябе поле — сеяць ці зьбіраць ураджай.

І не было больш дэйснага сродку падняць сялянаў на супраціў, як вытаптаць іх палі.

Поле — гэта прастора. Неабходная ўмова для развіцця съядомасці цывілізаванага чалавека. Толькі прастора дазваляе ўсъядоміць каардынаты, спраджае патрэбу ў перасоўванні, спазнанні сьвету. Поле — гэта спакой, сузіранье, засяроджанье. Менавіта ў народу, што жылі ў пустынных мясцовасцях, раней за ўсіх разыўліліся адзінабожжа. Таму ў беларусаў, дзяцей лясоў, так доўга захоўваючыя рэшткі паганства, пантізму. Багі, якімі нашы продкі насялілі поле, не адигрываюць таго значэння ў нацыянальным пантэоне, як багі іншых месцаў. Палявік відавочна саступае ў магутнасці Лесуну ці Дамавіку.

цёмным лесе, як зайцы па чыстым полі...

Іду на электрычку ў Дубравы. За Доўгай гарой — дымнае поле. Нехта падпаль іржышча. Праижджаюць машины і не спыняюцца. І я іду па дарозе праз поле і прыгадваю дзеда, які ў пачатку пяцідзесятых атрымаў пяць гадоў турмы за некалькі каласкоў жытва, што падабраў на калгасным полі і прынёс дамоў...

У часе вучобы ў Літіністуце нас вазілі на экспкурсіі па Рәсей. Павезлы і на Барадзінскае поле. Хадзілі амаль паўдні, разглядаючы сядрот кустоў і някошанай травы валуні і табліцы з надпісамі. Фатаграфаўшіся каля помнікаў, на якіх чарнеліся арлы. Едучы назад, вечна маўклівы паля Войцэх, гледзячы ў вакно на зарослыя быльнягом калгасныя палеткі, сказаў: «Барадзінскае поле...»

У Ракуцёўшчыне кожны год у пачатку чэрвеня праходзіць сьвята пазэй. Госьці зь Менску, пад'яжджаючы да сялібы, дзе нейкі час жыў Максім Багдановіч, звычайна ўгледжаючы ў поле, на якім стаіць вышка. Глядзелі і сёлета, спадзеючыся ўбачыць пад аблокамі бел-чырвона-белыя сцягі. Сцяга не было. На гэты раз мясцовыя міліцыянты цэлую ноч прасаізделі ў полі пад вышкай і не дапусцілі да яе мясцовага Мірана.

«А ў полі крынічанька...» — съпяваючы жанчыны. І я слухаю іх, і я ведаю тое поле, дзе пакуль яшчэ ёсьць крынічанька...

Найбольшае падабенства з людзямі выяўленае ў малпаў, што жывуць на адкрытых прасторах. Такім маліам уласціўшы барацьба за месца ў епархіі статку, калі некалькі кволюў аўядноўваючы супраць аднага мацнейшага. У іх статках ёсьць грантакратыя. Старыя самцы ўтвараюць своеасаблівы сэнат, раёніва ахоўваючы ўладу ад мадзейшых, бясконца павучаючы і гыркаючы на малпіны народ...

Поле адкрывае чалавечаму погляду неба. І поле ж вымагае зямнога паклону, позірку ўніз, у баразну. Поле заклікае да вольнага руху, і поле ж змушае да аўтаматычнай аднастайной працы. Гэта Багдановічава антытэза каласка і васілька, матэрыйальной карысці і чистае красы.

Павага да поля — інстынктыўная патрэба аберагчы сродак атрыманья ежы.

Толькі ў полі чалавек адчувае сябе па-сапраўднаму самотным, бездапаможным. Ен адкрыты перад небам і перад іншым чалавекам.

У высокім жыце адчуваючы не трывогі не злікае — ты па ранейшаму адкрыты ўсяму, што можа вынырнуць з залатых ці зялённых хваліёў, да таго ж губляючы каардынаты прасторы...

Палі капелюшы, палі спытка... А ёсьць яшчэ поле манэты, поле гербу... Сэнс, аднак, адзін — незапоўненасць, пустка. Не пазбаўленасць сэнсу — але сэнс пустэчы, знакавасць незапоўненай прасторы.

Беларусь — белае поле на старонцы Эўропы, адкрэсленае чырвонай лініяй.

СІЛЫ ДАБРА НЯ СЪПЯЦЬ

«Уваскрасенне Антыхрыста з мёртвых» — супербэстсэлер кніжнага рынку ў ЗША

Паводле насленікаў зямлі раптам зьнікае, пакідаючы па сабе толькі купачкі адзення, на якіх ляжаць акуляры, біжутэрый і зубныя плёмбы. Думаецца, такое можа адбыцца ў выніку выкарыстання марсіянамі таямнічай зброя? Не.

«Уваскрасенне Антыхрыста з мёртвых — зівер бярэ ўладу» (*The Indwelling -- The Beast Takes Possession*), 390-сторонкавая кніга ў нечувана папулярным у ЗША жанры апакаліптычнага раману пабіла ўсе рэкорды продажаў. За месец пасля выпуску яе выдавецтвам *Tyndale House*, што знаходзіцца ў штаце Ілінойс і спэцыялізуецца на выданьні Бібліі і рэлігійнай літаратуры, продажы склалі больш за 3 мільёны асобнікаў. «Антыхрыст» трymаецца на першым месцы ў сьпісе бэстсэлеру газэты *The New York Times*, а таксама штотыднёвага сынкса *Бэстсэлер* Інтэрнэт-кнігарні *Amazon.com* і прафэсійнага *Publishers Weekly*.

Кніга, што выклікала такі ажыялтаж, — гэта сёмы з дванаццаці заплянаваных тамоў у сэрыі *Left Behind* («Тыя, што выжылі»). Ідэя выданьня сэрві належыць Тыму Ліз, 74-гадовому казаніку-фундамэнталісту з Каліфорніі, а аўтарам яе — 54-гадовы Джэры Джэнкін, які здабыў вядомасць як аўтар папулярнай літаратуры на рэлігійную тэматику і біяграфіяў спартоўцаў. Толькі ў ЗША прадалося ўжо за 20 мільёнаў асобнікаў выданьня ў гэтай сэрві, на кожным з якіх выдавец зарабіў больш як 10 мільёнаў далайраў.

Комікс-пропаведзь

Кнігі гэтай парачкі фундамэнталісту, што зъяўляючыся на рынку з пэрыядычнасцю раз у паўгады, спалучаючы комікс і раман, малюнкі герояў у коміксавым стылі суправаджаючы подпісамі дыялогамі, а раманы тэкст напісаны звышдynamічна, і разгортаўніе дзеяньня нагадвае галівудскія баевікі. Плюс навароты, характэрны для навуковай фантастыкі. Хоць, падумашы, дык гэта чытайт вады пра прападвендніцкую літаратуру. У першай кнізе сэрві галоўны герой, Рэйфард Стыл, пілёт «Боінга-747», фліртуе з стурдай пад час палёту, і раптам заўважае, што з борту паветранага карабля зънікае сотня пасажыраў, у тым ліку і ягоная жонка і сын. Зынкненне — справа рук самога Творцы ўсяго бачнага і нябачнага. Бог паклікаў пад свой

Оксфардзкае чытаньне

Сярэдні чытач не падзяляе думкі пыхлівых крытыкаў, у чым можна пераканацца, што чытаючы старонкамі віртуальнай кнігарні *Amazon.com*. «Фантастыка! Супер! Файна! Цяпнер я сапраўды ведаю, што будзе з намі неўзабаве!» — вось зодгукі чытаго. На сайце выдаўца <http://www.leftbehind.com> можна знайсці ўсё звязаныя з

НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЫЯ ў РЭДАКЦЫЮ

С. Сымятаўнікаў. Беларусазнаўства. Навучальна-мэтадычны дапаможнік для выкладнікаў сярэдніх спэцыяльных навучальных установаў. -- Менск: Беларуская навука, 2000. -- 149 с. -- Наклад 1700 ас. ISBN 985-08-0406-8

Даволі добры падручнік для тых, хто хоча атрымаць падставовыя веды з беларусазнаўства; адпавядае дзеўзінным праграмам з беларусазнаўства для сярэдніх спэцыяльных навучальных установаў Беларусі. Цана 425 рублёў.

Belarus. Magazine from the centre of Europe. № 2-3, 2000. -- Менск, 2000. -- 31 с., іл. -- Наклад 1000 ас.

Ангельскамоўная версія часопісу «Беларусь» выходитць ужо другога разу

пасад палову чалавечтва, усіх пра-веднікаў, тым самым даючы старт канцу сьвету. Тых, што засталіся на Зямлі, чакае сямігадовы каскад катаклізмаў, паморкаў і іншых пакутаў, пасля чаго, у адпаведнасці з працоўтвамі Івана Багаслова, адбудзеца новае прыйсціе Ісуса Хрыста, ягонае тысячагадовае панаванье, фінальная бітва сілаў Святла і Цемры (Армагедон) і, нарэшце, пачытанье Новага Ерусаліму.

У час «пераходнага пэрыяду» ёсць яшчэ можна навярнуцца ў праўдзівую веру, але зрабіць гэта юніяст, бо сьеветам кіруе Мікалае Карпація, творца амаль оруэлаўскай Глябальнай Супольнасці, былы прэзыдэнт Румыніі і эксгенсекретар ААН, што па сваёй попадэмантніцасці не саступіць князю Дракулу, па жорсткасці — Сталіну, а па змалівым шарме — «касмапаліту». Білу Клінтану. Навярнуўшыся ў праўдзівую веру, Стык перамяняецца ў ёткага Рэмба-барацьбіта за веру і разам са сваімі дачкай і зяцем, што таксама вярнуліся да Бога, арганізуе своеасабліве падполье «веруючых», вымушаных хавацца ад шпигаў Глябальнай Супольнасці. Місія Стыла — прывесці да праўдзівай веры як мага большіх людзей, найперш жыдоў, бо, згодна з тэзорыяй Т.Ліэз, менавіта хрышчэнне 144 тыс. «юдэяў» — абавязковая ўмова «другога прышэсця». Таму байцы апакаліптычнай партызанкі лётаюць разактыўнымі самалётамі па цэлым сьвеце, круцяць баранку люксовых джыпуў і ўзглідняюць тактыку, карыстаючыся мабільнікамі і Інтэрнэтам. Гэткае піжонства, вартое маладога мэндэжера, не замінае ім, аднак, заставацца вернымі войнамі Хрыстовымі. *The Indwelling* апісвае здарэнні, што адбыліся за тры дні ад паспяховага замаху на Антыхрыста да яго уваскрасення з мёртвых і новага прыходу да ўлады. «Калі чытаеш кніжку, здаецца, нібы яе аўтары машынаю часу перанесліся ў сьвет навуковай фантастыкі і маралі 50-х гадоў», -- на вытрымаў рэзэнзант газэты *The Washington Post*.

Даследчыкі сучаснай амэрыканскай духоўнай культуры ўважаюць, што большасць чытачоў *Left Behind* — фундамэнталісты-маргіналы, што адчуваюць вакол сябе культурную пустку, бо на іх густы не зважаюць Галівуд, сучаснае мастацтва і лібэральнае інтэлігэнцыя. Між тым, колькасць прыхільнікаў даслоўнага разуменя Бібліі, традыцыі, што выводзіцца з г.зв. оксфардзкай школы другой паловы XIX ст., ацэнваецца як 50-70 мільёнаў сэнняшніх амэрыканцаў. Фундамэнталізм — зъява, што цяперробіцца тыповай на толькі для інгрыцянскіх кварталаў і іншых «зъянважаных і ўкрыдженых». Усё часцей можна спатканаць працтвеннікоў сярэдніх клясы, ідэалёгія якіх — фундамэнталізм. Амэрыканскія даследчыкі калектыўна ўявляюць пачатак росту зацікаўленасці тэматыкай канца сьвету з вынаходзствам атамнай зброя. Усьведамленне не таго факту, што людзкая раса можа зынкнучы з паверхні нашае плянэты, цалкам зъяніла мэнтальнасць амэрыканцаў.

Ідэалёгія пад сподам

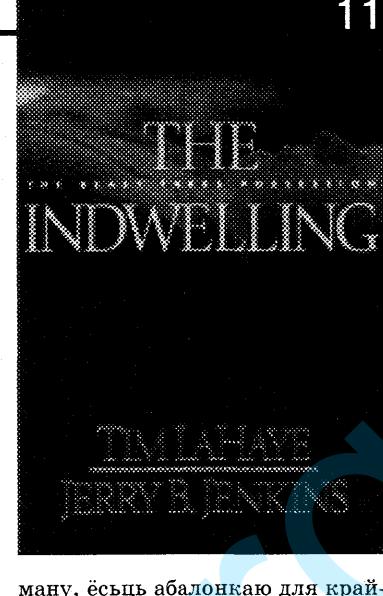
Апісаныя звышнатуральных зъяваў, эсхаталягічныя візіі і дыдактычныя тон, тыповыя для апакаліптычнага рэлігійнага ра-

йзычны аналіз). 2-е выданье. -- Менск: Беларуская навука, 2000. -- 111 с. -- Наклад 2000 ас. ISBN 985-08-0360-8

Гуліні, забавы, ігрышчы / Складальнік А. Лозка. 2-е выданье. -- Менск: Беларуская навука, 2000. -- 534 с., нот. іл. -- (Беларуская народная творчасць). -- Наклад 1300 ас. ISBN 985-08-0363-0

Усяго за пяцьсот рублёў у кожнай кнігарні краіны Вы можаце набыць гэту кнігу — найпайўнейшы збор правіл і традыцый беларускіх гульняў, забав, ігрышчай. Л. Юргілевіч. Грэшная душа: Гумарэскі апавяданні. - Менск: «Вожык», 2000. -- 13 с.

С. Падокшын. Унія. Дзяржава-насць. Культура (Філязофічна-гісторичны аналіз). 2-е выданье. -- Менск: Беларуская навука, 2000. -- 111 с. -- Наклад 2000 ас. ISBN 985-08-0360-8

ману, ёсьць абалонка для крайне правых ідэяў, што хаваюцца пад сподам закручанага сюжету. Аўтары падобных раманаў выступаюць за ізоляцыянізм у замежнай палітыцы, на першыць Амерыкі.

Мікалае Карпація — гэта

былы генэралыны сакратар зынянавіднай ААН, а ягоны міністар культуры малюе сабе пазногі ў зялёні колер і пастанаўляе паславіць помнік свайму шэфу «у выглядзе, у якім яго Госпад Бог стварыў». Адчуваюцца ўса ўсім гэтым адгалоскі культурных войнаў з лібэраламі і судоў сэнатара Джэсесы Гелмза супраць фатографа Робэрта Мэплторпа. Спэцыфічна ставяцца хрысьціянская фундамэнталісты да жыдоў — з аднаго боку, яны ўважаюць утварэнніе Дзяржавы Ізраіль адной з найважнейшых падзеяў на гэтае гісторыі (бо яно падзяліцца працоўтвамі пра канец сьвету) і плачуть пры выглядзе ізраільскага сцяга. З другога, «старэйшыя браты па веры» маюць для іх вузка інструментальнае значэнне і могуць разылічваць на збавенне пры апошнім судзе толькі пры ўмове, што пахрысьцяцца, бо, лічыць біблісты, толькі хрысьціяне маюць права на валадарства нябесам.

Яшчэ адна тыповая дэталь — хрысьціянская фундамэнталісты прычараваныя карцінамі масавага гвалту, што разглядаеца падзілівічна на збавенне пры апошнім судзе толькі пры ўмове, што ўсе часцей можна спатканаць працтвеннікоў сярэдніх клясы, ідэалёгія якіх — фундамэнталізм. Амэрыканскія даследчыкі калектыўна ўявляюць пачатак росту зацікаўленасці тэматыкай канца сьвету з вынаходзствам атамнай зброя. Усьведамленне не таго факту, што людзкая раса можа зынкнучы з паверхні нашае плянэты, цалкам зъяніла мэнтальнасць амэрыканцаў.

У галоўным жа большасці каментатораў новага бэстсэлеру сыходзіцца -- празъмерная зацікаўленасць мільёнаў людзей фантастыкай і звышнатуральнымі зъявамі съведчы

